

Sirkka Heinonen ja Juho Ruotsalainen

KUVITeltu KAUPUNKI

Elävä esikaupunki -hankkeen
3. Tulevaisuuslinikka ”Solutions”
24.9.2013

TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS
Tutu e-julkaisu 7/2013

Sirkka Heinonen, professori

Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto
sirkka.heinonen(at)utu.fi

Juho Ruotsalainen, projektitutkija

Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto
juho.ruotsalainen(at)utu.fi

Copyright © 2013 Heinonen, Ruotsalainen, Tulevaisuuden tutkimuskeskus & Turun yliopisto
Kannen kuva © Sirkka Heinonen, raportin kuvat Sirkka Heinonen ja Juho Ruotsalainen

ISBN 978-952-249-265-4

ISSN 1797-1322

Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Turun kauppakorkeakoulu
20014 TURUN YLIOPISTO

Käyntiosoite: ElectroCity, Tykistökatu 4 B, 20520 TURKU
Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 HELSINKI
Yliopistonkatu 58 D, 33100 TAMPERE

Puh. (02) 333 9530
utu.fi/ffrc
tutu-info@utu.fi

***Ihmisen arvoa tai arvottomuutta punnittaessa
eivät paina vain hänen tekonsa,
vaan myös hänen toiveensa.***

Demokritos

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ.....	5
ABSTRACT.....	6
1. JOHDANTO.....	7
2. ESIKAUPUNKIEN UUSI NOUSU?	9
3. TULEVAISUUSKLINIKKA.....	13
3.1. Tulevaisuusklinikan kulku.....	14
4. TULOKSET.....	16
4.1 Ryhmä 1: Elämyksellinen ja merkityksellinen ympäristö.....	17
4.2 Ryhmä 2: Paikallisdemokratia ja ruohonjuuritason toimintatavat.....	21
4.3 Ryhmä 3: Hybriditilat.....	24
5. YHTEENVETOA.....	27
LÄHTEET	30
LIITE 1 Ohjelma.....	32
LIITE 2 Osallistujat	33
LIITE 3 Ennakkokysymyksen vastaukset	34
LIITE 4 Käsitteanalyysiä LÄHIÖ-TRIO -hankkeiden keskeisistä konsepteista	39

TIIVISTELMÄ

Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2013) Kuviteltu kaupunki 2030. Elävä esikaupunki -hankkeen 3. tulevaisuus-klinikka "Solutions" 24.9.2013. Tutu e-julkaisuja 7/2013. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. ISBN 978-952-249-265-4.

Avainsanat: esikaupunki, kaupunkisuunnittelu, tulevaisuudentutkimus, ennakointimetodit, tulevaisuusikuna, tulevaisuustarina, tulevaisuusklinikka.

Tässä raportissa esitellään Tekesin Tila-ohjelmaan kuuluvan ja Aalto-yliopiston Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen koordinoiman Elävä esikaupunki -hankkeen (ELOISA) kolmannen Tulevaisuusklinikan ”Solutions” tulokset. Elävä esikaupunki -hankkeen Tulevaisuushaasteet-osion toteutti Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskus kolmena Tulevaisuusklinikkana vuosina 2011–2013.

Kolmen Tulevaisuusklinikan jatkumossa sovellettiin kalifornialaista *Perspectives – Opportunities – Solutions* -etenemismallia. Aiheen käsiteanalyysin ja historiallisten perspektiivien tarkasteluista ja projisoinnista tulevaisuuteen siirryttiin konkreettisemmin mahdollisuuksien tunnistamiseen ja lopulta toivottujen esikaupunkiin liittyvien tulevaisuuskuvien hahmottamiseen. Lisäksi sovellettiin Tulevaisuusklinikka-prosesseissa kehitettyä ”Toivo ja toteuta” (*Dream and Do*) -lähestymistapaa, jossa korostetaan datorilaisittain suoraan toivottujen tulevaisuuksien generointia. Sen jälkeen luodaan konkreettisia kytkentöjä toivottujen tulevaisuuksien toteutumiseen johtaviin polkuihin ja toimenpiteisiin sekä osallistuvaan sitoutumiseen.

Tässä raportoidussa Tulevaisuusklinikassa ideoitiin kolmessa ryhmässä osallistujien toivomaa esikaupunkia. Osallistujat saivat halutessaan hyödyntää edellisten Elävä esikaupunki -hankkeen tulevaisuuslinikoidan tuloksia ja ideoita. Lopuksi kukin ryhmä jalosti kertyneet ideansa tulevaisuustarinaksi, paikallisti ne ja pohti, mitä kukin ryhmän jäsen voisi tehdä tarinan ideoiden käytännön toteuttamiseksi.

Ryhmä 1:n tulevaisuustarinassa ihmiset tulevat esikaupunkiin uudistumaan. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi runsaasti järjestettäviä tapahtumia ja radikaalin avointa mallia, jossa asukkaat vastaavat itse kaupunginosan toiminnasta. Ryhmä 2:n tulevaisuustarinassa esikaupunki pyörii vahvasti kolmannen sektorin toimeliaisuuden varassa. Kaupunkia tehdään yhdessä, ihmiset tarjoavat palveluja toisilleen ja esikaupungin alue on yhteisomistuksessa. Ryhmä 3:n tulevaisuustarinassa jokainen julkinen tila on hybriditila, ja kaupungin julkiset tilat muodostavat tiiviin verkoston. Esimerkiksi julkisissa kulkuvälineissä on erilaisia teematiloja ja rappukäytävät on rakennettu yhteisiksi oleskelutiloiksi. Hybriditilat ovat lisänneet yhteisöllisyyttä, minkä seurauksena esimerkiksi ydinperheinstituutio on murentunut ja sen tilalle tullut koko esikaupungin kattava ”laajennettu perhe”.

ABSTRACT

Keywords: suburb, city planning, foresight methods, Futures Window, Futures Wheel, Futures Clinique, futures narrative.

This report presents the results of the third and final Futures Clinique “Solutions” of the research project “Elävä esikaupunki – ELOISA” (Resilient Suburb). The project is part of the Tila program at Tekes (the Finnish Funding Agency for Technology and Innovation) and it is coordinated by the Centre for Urban and Regional Studies of Aalto University. The Finland Futures Research Centre is responsible for the foresight part of the project. The foresight section is carried out as three Futures Cliniques in 2011–2013.

The three Futures Cliniques followed a *Perspectives – Opportunities – Solutions* model developed at the Californian futures research institute Institute for the Future (IFF). The first Futures Clinique, Perspectives, concentrated on concept analysis and historical perspectives. Based on these, a perspective for the future of suburbs was formulated. The second Futures Clinique, Opportunities, concentrated on designing practical applications for the ideas gathered in the first workshop. Finally, the third Futures Clinique, a concrete vision of the preferred future was formulated.

In the third Futures Clinique "*Solutions*" the participants imagined and designed, from their perspective, the ideal suburb by 2030 in three groups, applying an approach of "*Dream and Do*", in which preferred futures are generated and then paths and concrete acts leading to them generated. The participants could build on the results of the previous Futures Cliniques, but they were allowed to design their preferred future suburb as they wished. Ideas were first gathered on a large sheet of paper through free discussion and ideation. Then a futures narrative was written based on the ideas gathered. In the end each member of the three groups suggested, what they personally could do to realise the ideas of the group.

The suburb of group 1 was based on the idea that people move to the suburb to renew themselves. In practice this means e.g. a plethora of public happenings and a radically open model, in which the citizens themselves take care of the suburb, and for instance build their own houses. The ideal suburb of group 2 was based heavily on the third sector. The suburb is co-created, citizens offer services to one other and the region and its land is even owned by the inhabitants. In the preferred future suburb of group 3 every public space is a hybrid space, and the public spaces are densely networked. This means for instance different "theme spaces" in public transportation and stairways as "parlours". Hybrid spaces have made the suburb more social, which has e.g. affected the family institution: instead of nuclear families, the whole suburb forms an "extended family".

1. JOHDANTO

Tekesin Tila-ohjelman vuosina 2011–2013 toteutettuun Elävä esikaupunki -hankkeeseen (ELOISA) kuuluu esikaupunkien elinvoimaisuuden kehitystä ennakoiva tulevaisuusosio, josta on vastannut Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Osio toteutettiin kolmena tulevaisuusklinikkana (ks. aiempien Tulevaisuusklini- koiden raportoinnit Heinonen, Kurki, Laurén & Ruotsalainen 2011 ja Heinonen & Ruotsalainen 2012). Tule- vaisuuskliniikka on Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa kehitetty tulevaisuusverstaan tietyllä tavalla strukturoitu sovellus, jossa pienryhmät ennakoivat valitun aihealueen mahdollisia tulevaisuuksia hyödyntäen useita eri en- nakointimetoja (ks. tarkemmin Heinonen & Ruotsalainen 2013b). Tässä prosessissa ennen varsinaista Tule- vaisuuskliniikkaa osallistujille lähetetään tausta-aineistoa ja ennakkotehtäviä (ks. Liite 3 Ennakkokysymysten vastaukset). Tulevaisuusklinikan jälkeen työskentelyn tulokset koostetaan ja lavennetaan tutkimusraportiksi.

Opiston Osuuskunnan tiloissa Helsingissä 24.9.2013 pidetty Elävä esikaupunki -hankkeen kol- mas ja viimeinen tulevaisuuskliniikka ”Solutions” oli dynaaminen jatko hankkeen kahdelle edelliselle tulevai- suuskliniikalle ”Perspective” ja ”Opportunities”, joista ensimmäinen pidettiin syksyllä 2011 ja jälkimmäinen keväällä 2012. Perspective-tulevaisuuskliniikassa (Heinonen et al 2011) luodattiin kaupungin ja esikaupungin sekä niiden elinvoimaisuuden käsitteiden ydintä. Tältä pohjalta etsittiin näkökulmia ja ideoita siitä, mitkä asiat voisivat lisätä esikaupunkien elinvoimaisuutta ja vetovoimaa tulevaisuudessa. Tässä yhteydessään alet- tiin Tulevaisuuskliniikkaprosessin yhteydessä laatia myös kompaktia käsiteanalyysia esikaupunkiin liittyvistä käsitteistä (Liite 4).

Työskentelyn teoreettisena taustana oli siirtymä tietoyhteiskuntaa seuraavaan yhteiskuntavaiheeseen, joka voi ilmentyä merkitysyhteiskuntana. Tämä ei tapahdu automaattisesti, vaan hypoteettisesti asetetun tahtoti- lan kautta tietyillä edellytyksillä ja tiettyjen kehityskulkujen vahvistuessa. Ajatuksena oli, että esikaupunkien ja kaupunkien kehitys heijastelee yleistä yhteiskunnallista ja vallitseviin arvoihin liittyvää kehitystä. Ensim- mäisen Perspectives -tulevaisuuskliniikan tulokset tiivistettiin kolmeen teemaan: merkityksellinen ja elämyk- sellinen ympäristö, paikallisdemokratia ja hybriditilat. Näitä teemoja jalostettiin käytännön sovellusaiheiksi seuraavassa Opportunities-tulevaisuuskliniikassa. Tässä tulevaisuuskliniikassa työskentelyn taustana olivat digitaaliset palvelut sekä y-sukupolven ja suurten ikäluokkien sukupolvinäkökulma.

Nyt järjestetyssä kolmannessa ja hankkeen viimeisessä Solutions-tulevaisuuskliniikassa luovuttiin tarkoi- tuksella kohdentavista kehyksistä ja annettiin osallistujille vapaus kuvitella ja suunnitella toivomansa kaltaista esikaupunkia. Aiempien tulevaisuuskliniikoiden tulokset olivat kuitenkin koko ajan käytettävissä ja ammen- nettavissa kolmannen tulevaisuuskliniikan ideointiin, jossa korostettiin toivottuja tulevaisuuskuvia ja konk- reettisen tulevaisuuden tekemisen moodia ja toimivia ratkaisuja radikaaleistakin ideoista. Pääkysymyksinä olivat hankkeessa kehitetyn ”Toivo ja toteuta” -työskentelymallin (Dream and Do¹) mukaisesti:

¹ Dream and Do -lähestymistapaa sovellettiin myös Künassa, Fudan-yliopiston ja Turun yliopiston yhteistyönä jär- jestetyllä tohtoriopiskelijoiden Sustainable Cities -kurssilla. Kurssin yhteydessä pidettiin Tongji-yliopiston Design Factoryssa prof. Heinosen vetämä tulevaisuuskliniikka aiheesta Livable City 2030 (Heinonen 2013; Heinonen 2013b).

Millaisia voisivat parhaimmillaan olla vuoden 2030 tee-se-itse -esikaupungit? Mitä osallistujat voisivat itse tehdä, jotta kuviteltua esikaupunkia voisi alkaa toteuttaa käytännössä? Osallistujille oli lähetetty ennakoon edellisten tulevaisuuslinikoiden tulokset, joita osallistujat saivat halutessaan hyödyntää. Työskentelyvaiheessa osallistujat jakautuivat kolmeen teemaryhmään: Elämyksellinen ja merkityksellinen ympäristö, Paikallisdemokratia ja Hybriditilat. Teemat olivat kuitenkin vain suuntaa-antavia, eivätkä rajoittaneet työskentelyä.

Kuva 1. Tulevaisuuslinikkaprosessin kolme vaihetta.

Tulevaisuuslinikkaprosessin kolme vaihetta rakentuivat kalifornialaisen Perspective – Opportunity – Solution -kehikon pohjalta (Carleton 2009). Tätä kolmiosaista työskentelykehikkoa on muokattu ELOISA-hankkeessa kytkien se tulevaisuudentutkimuksen klassiseen kolmijakoon erilaisista tulevaisuuskuvista: mahdollisista, todennäköisistä ja toivottavista (Amara 1981). Perspective-näkökulma painottaa historiallisten linjojen vetämistä nykyaikaan ja eteenpäin tulevaisuuteen erityisesti siten, että monenlaisia mahdollisuuksia kartoitetaan avoimesti, eikä pyritä ennustamaan kehitystä. Esimerkiksi pohditaan teollisuuskäytössä olevien kiinteistöjen muuntoa asuntoiksi ja samalla kuitenkin elementtejä vanhasta käytöstä esiin jättäen. Opportunity vaiheessa tarkennetaan tehtyjä ”mahdollisten maailmojen” luotauksia ja haetaan niille konkreettisia toteutusmuotoja ja –ratkaisuja, ei yhden ”totuuden” moodissa vaan useiden erilaisten vaihtoehtojen kirjona. Tällöin nostetaan esiin ne tunnistetut ideat ja ilmiöt, joille todennäköisesti syntyy kasvavaa kysyntää. Solution-vaiheessa kristalloidaan mahdollisten ja todennäköisten tulevaisuuskuvioiden ja –elementtien joukosta ne, joita pidetään toivotuimpina. Tulevaisuuden tahtotilan asettaminen – ihanteellisen esikaupungin määrittäminen – on keskeinen tavoite, mutta samalla on jo siirryttävä unelmoinnista tekoihin ja mietittävä kyseisen toivotun tulevaisuuskuvioiden toteuttamista.

2. ESIKAUPUNKIEN UUSI NOUSU?

Esikaupungit ja lähiöt ovat olleet ennen kaikkea asutus- ja palvelukeskittyviä. Kaupunkikeskustoissa taas ovat sijanneet työpaikat, hallintoelimet, vapaa-ajan ja kulttuuripalvelut sekä arkkitehtuuriset nähtävyydet. Keskustat on yleensä arvotettu esikaupunkien yläpuolelle, mikä näkyy suoraan esimerkiksi asuntojen ja kiinteistöjen hintatasoissa. Parin viime vuosikymmenen aikana kaupunkikeskustat ovat saaneet vielä erityistä huomiota, kun kulttuuriltaan vilkkaiden ja monipuolisten kaupunkien on huomattu houkuttelevan niin kutsuttua luovaa luokkaa (Florida 2002). Kaupungit ja niiden keskustat on totuttu näkemään inspiroivina unelmien näyttämöinä (Mason 2013). Koko sivilisaatiomme perustuu kaupunkikehitykseen. Termi sivilisaatio (civilization) perustuu latinan kielen sanaan *civis* – kansalainen, nimenomaan kaupungin kansalainen. Kaupunki-termi city on samaa etymologista juurta.

Kaupunkikehityksen synty yli 6000 vuotta sitten Lähi-Idässä kietoutui uskonnollisen ja poliittisen vallan kudelmana. Kaupan ja vaurauden myötä taide ja kulttuuri kukoisti ja sai edellytyksiä ja vahvan statuksen. Kaupungeista tuli kulttuurisen arvon ja luovan talouden paikkoja. Hallitsijat ja vallankäyttäjät ovat kautta aikojen ymmärtäneet taiteen, arkkitehtuurin ja kaupunkitilojen vaikuttavuuden propaganda-arvon. Jo antiikin Kreikassa filosofit väittelivät siitä, mikä tekee kaupungista ihanteellisen. Platonin lähes 2400 vuotta sitten kirjoittamassa Valtio-teoksessa pohdittiin tätä kysymystä. Platonin mukaan täydellistä ihannekaupunkia leimaa järjestys, oikeudenmukaisuus, järki ja filosofia. Renessanssin aikaan teema oli suosittu etenkin maalaustaiteessa. Leonardo da Vinci hahmotteli ihannekaupungin mallin varsin pragmaattisesti. Hän kuvasi kaupungin tyylikkääne rakennuksineen ja järjestystä ilmentävine tilavine aukioineen kaupunkilaisten nautittavana, erillään muista toiminnoista kuten esimerkiksi kanaaleja pitkin tapahtuvasta liikenteestä. Vaikka esikaupunkien syntyä pidetään kaupunkikehityksen myöhäisempänä ilmiönä, Mumford (1961,550) muistuttaa, että esikaupungit ovat lähes yhtä vanha käsiet kuin kaupunki. Hänen mukaansa esikaupungit toimivat antiikissa puskurina kaupunkien muurien sisällä vallitseville, paikoin tukalille ja epähygieenisille oloille. Varhaisimmista ajoista alkaen esikaupungit ovat rakentuneet avoimen mallin mukaisesti. Niissä on puutarhoja, hedenätarhoja, varjoisia kävelykujia, mutta ei laajoja, tyhjänä ammottavia aukioita. Keskiaikaisissa kaupungeissa esikaupunkialueet olivat vaurauden symboleja. Firenzen ja Venetsian ympärillä noin viiden kilometrin säteellä oli ylimystön huviloita ja vauraita maatiloja (Ibid, 551).

Mason (2013,7) huomauttaa, että kaupunkien viihtyisyysindeksit (livability index) eivät aina mene yhteen sen kanssa, mikä mielletään unelmakaupungiksi (dream city). Kokonaisuudessaan unelmakaupungit voivat yhtä aikaa olla negatiivisten indikaattorien, kuten esimerkiksi rikollisuuden leimaamia – esimerkiksi Rio de Janeiro. Lontoo ja New York voivat olla joillekin unelmakaupunkeja, vaikka ne eivät pärjää kansainvälisissä asuinvihtyisyysvertailuissa. Järjestys ja eleganssi eivät myöskään riitä ihannekaupungin mittareiksi, niissä tulee olla elämää ja elinvoimaisuutta.

Keskustat ovat edelleen ennen kaikkea taloudellisen toiminnan paikkoja. Samalla keskustat ovat hyvin kontrolloituja ja järjestyneitä ympäristöjä. Historiallisesti kaupunkikeskustat ovat kuitenkin olleet tuotannon sijaan kulttuurin, vuorovaikutuksen ja kaupan keskuksia kuten edellä luonnehdimme. Vasta teollistuminen

muutti kaupungit tuotantokeskittymiksi, ja vaikka teollisuus onkin pitkälti siirtynyt keskustojen ulkopuolelle, iso osa työpaikoista sijaitsee yhä keskustoissa.

Keskustat kantavat edelleen teollisen ajan ja byrokraattisen kontrollin perintöä, mutta jälkiteollinen yhteiskunta on muovannut käsityksiä hyvästä kaupunkiympäristöstä. Kaupunkisuunnittelun ei uusimpien näkemysten mukaan tulisi enää maksimoida tehokkuutta, vaan luoda esteettisesti viihtyisää, avointa ja ennen kaikkea kaupunkilaisten omaa toimintaa sallivaa ja mahdollistavaa esteetöntä kaupunkitilaa. Ajatus kaupungeista suunniteltuina ja tehtyinä kaupungilaisille annettuina on väistymässä kaupunkilaiskeskeisyyden periaatteen tieltä. Kaupunkilaiset itse ovat aktiivisia kaupunkinsa suunnittelijoita ja tekijöitä, kahdensuuntaisia toimijoita.

Keskeisimpiä kaupunkien tulevaisuuteen vaikuttavia yhteiskunnallisia trendejä on vallan siirtyminen kansalaisille ja heidän yhteenliittymilleen. Muutokseen on vaikuttanut erityisesti teknologian kehitys ja digitaaliset palvelut. Internet on romahduttanut kommunikoinnin ja organisoitumisen kustannukset (rahassa, ajassa, vaivassa jne.), mikä on mahdollistanut yksittäisille ihmisille sellaista, mikä aiemmin oli mahdollista vain suurille organisaatioille. Ubiikkiyhteiskunnassa valta hajautuu ja teknologia mahdollistaa nopean viestinnän ja toimintaan vaikuttamisen (Heinonen & Ruotsalainen 2012). Voi esimerkiksi väittää, että Guggenheim-hankkeen kaatuminen keväällä 2012 johtui osaltaan hankkeesta virinneestä kriittisestä internet-keskustelusta. ”Virallinen” ja ”epävirallinen” valta kohtaavat toisensa yhä useammin.

Kaupunkilaisten viime vuosina lisääntynyt omaehtoinen toiminta onkin törmännyt usein kaupunkien virkakoneiston tiukkaankin kontrolliin. Viranomaiset eivät ole katsoneet hyvällä ravintolapäivien alkoholitarjoilua ja mahdollisia hygieniaongelmia. Ravintolapäivä on kuitenkin ytimeltään kiintoisa sosiaalinen ja taloudellinen innovaatio, jota kannattaa testata käytännössä ja tutkia vaikutuksiltaan. Vapaaehtoisvoimin järjestettävää ravintolapäivää on vietetty vuodesta 2011 lähtien, jolloin perustettiin yhteensä 45 ravintolaa 13 suomalaisessa kaupungissa. Viimeksi pidetyllä (18.8.2013) Ravintolapäivänä perustettiin 1683 ravintolaa 35 eri maassa. Kuka tahansa kaupunkilainen voi perustaa oman pop up -ravintolan yhdeksi päiväksi.² Marraskuun 2013 Ravintolapäivään ilmoittautui yli 500 ravintolaa Suomessa. Tapahtuma vetää puoleensa inspiraatiota hakevia tapahtumaturisteja ulkomailta, etenkin Venäjältä. Toisaalta tapahtuma on innostanut kokeilijoita yrittäjyyteen. Pop up -kahvilan tai ravintolan pitäminen ei olekaan jäänyt yhteen päivään, vaan on johtanut yrityksen perustamiseen. (Kvist 2013). Luonnollisesti uuteen kokeiluun liittyy aina lieveilmiöitä ja ei-toivottujakin vaikutuksia. Näiden osalle tulee vain miettiä sopivat menettelyt. Itse innovaatiota ei ole varaa tukahduttaa, vaan päinvastoin tukea.

² Pop up -ravintolapäivien rinnalle on kehittyvässä monenlaisia muitakin tapahtumia, kuten esimerkiksi siivouspäivä.

Kuva 2. Ravintolapäivä on urbaani sosiaalinen ja taloudellinen innovaatio. (Kuvan lähde: viikonvinkit.fi)

Kaupunkilaisaktiivisuuden ja tee-se-itse -eetoksen edessä on paljon esteitä. Helsingin rakennusvirasto purki heinäkuussa 2013 kaupunkilaisten Sompasaaren rakentaman saunan. Helsingin Vaasankadun kävelykatukokeilu kaatui osin byrokratian jäähmyteen. Kokeiluista huolimatta kaupunkilaisten oma toiminta ei ole vakiinnuttanut asemaansa keskustoissa ja kantakaupungeissa. Kokeilukulttuuria tulisi vaalia kuten hallituksen uusimmassa tulevaisuusselonteossakin suositellaan (<http://vnk.fi/julkaisukansio/2013/j18-vn-tuse-fi-19-sv-20-en/PDF/fi.pdf>).

Luonnollisesti esimerkiksi kokeilujen terveys- ja turvallisuusvaikutukset on proaktiivisesti analysoitava ja mietittävä ennakkoon millä edellytyksin ja millaisissa puitteissa kokeiluja voi tehdä. Toinen keskeinen epäkohta kaupunkiviihtyisyyden suhteen on siinä, että kaupunkilaisilta kysymättä saatetaan esimerkiksi ”met-sänhoidollisiin” syihin vedoten kaataa kaupunkimetsän lenkipoluilta surutta täysin terveitä ja ekoesteettisesti arvokkaita puita. Näin on käynyt muun muassa Laajasalossa Aittasaaren poluilla. Tutkimuksissa on osoitettu, että asuinviihtyisyyteen vaikuttaa viherinfrastruktuuri keskeisenä tekijänä ja merkityksellisen kokemuksen tuottajana (e.g. Kyttä et al 2010). Tilan käyttäjien – kaupunkilaisten ja esikaupunkilaisten – kokemuksia asuinympäristön tiloista tulisi arvostaa ja arvottaa.

Kuva 3. Urbaania viherinfraa, jossa tilan käyttäjät muovaavat tilaa ja rakenteita.

Voikin olla, että kaupunkikehityksen huomio siirtyy pikkuhiljaa keskustoista esikaupunkeihin, joissa on enemmän tilaa kaupunkilaisten omaehtoiselle toiminnalle. Esikaupungit eivät houkuttele ihmisiä tulevaisuudessa enää pelkästään tarjoamalla halpaa asumista ja peruspalveluja. Eräs esikaupunkien tulevaisuuden mahdollisuus on kehittää niistä eräänlaisia tee se itse -kaupungin alustoja: tarjota asukkaille ”peruspalveluita”, joiden avulla asukkaat voivat itse kehittää esikaupunkia, sen ympäristöä, palveluita ja toimintoja. Myös tuotantoa ja työpaikkoja voi siirtyä yhä enemmän esikaupunkialueille, jos pienyrittäjät, osuuskunnat, työyhteisöhubit ja ”ammattilais-amatöörit” keskittyvät esikaupunkeihin.

Tällaisia mahdollisuuksia ja toivottujen toimintojen alustoja tulisi vahvistaa. Australialainen kaupunkisuunnittelija Richard Weller (2012) kertoi kasvaneensa Sidneyn esikaupunkialueilla, joilla paikoin on huono maane. Hänen mielestään esikapungin suunnittelussa ja kehittämisessä tulisi antaa mahdollisimman vapaat kädet asukkaille. Suomessa lähiöiden tila ja epäkohdat nähdään isona ongelmavyyhdenä, jonka purkamiseen ei löydetä aloituslankaa ja joka keskittyy erityymiseen. Lähiöiden eriytymiseen vaikuttaa etenkin kolme seikkaa: alueen koulutustaso, alueen työttömyysaste ja maahanmuuttajien osuus alueella. Missä määrin ongelmallisten alueiden asukkaat pääsevät itse miettimään tilojen käyttöä? Voisiko tällaisen vaikutusmahdollisuuden lisääminen korreloida myös tilojen käytön vastuullisuuteen, sitouttaen niistä huolitsemiseen.

3. TULEVAISUUSKLINIKKA

Yleisimpiä tulevaisuudentutkimuksen menetelmiä ovat niin kutsutut tulevaisuusverstaat, joissa pienryhmät luotaavat valitun aihealueen tulevaisuuksia tiettyjen vaiheiden kautta. Tulevaisuusverstaan kehitti tulevaisuudentutkimukseen itävaltalainen Robert Jungk erityisesti kansalaisvaikuttamisen välineeksi ja muun muassa työttömien omista intresseistä lähtevän tulevaisuuden mahdollisuuksien kartoittamiseen. Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa kehitetty tulevaisuusklินิกka on tulevaisuusverstaan erityinen, tietyllä tavalla strukturoitu sovellus (Heinonen & Ruotsalainen 2013). Tulevaisuusklินิกka on suunniteltu erityisesti *radikaalien*, nykyhetkestä merkittävästi poikkeavien tulevaisuuksien rohkean avoimeen luotaamiseen yhteisöluovuutta hyödyntäen ja eri ennakointimetoja käyttäen. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tulevaisuusklินิกassa korostetaan epäjatkuvuuksia (discontinuities) jatkuvuuksien sijaan. Tulevaisuudentutkimuksessa epäjatkuvuuksia paikannetaan heikkojen signaalien (merkkejä orastavista ja marginaalisista, mutta mahdollisesti vahvistuvista ilmiöistä) ja mustien joutsenten/villien korttien (yllättäviä ja epätodennäköisiä tapahtumia, joilla on merkittäviä vaikutuksia) avulla. Jatkovuuksia tulevaisuudentutkimuksessa taas havainnoidaan lähinnä trendeinä ja megatrendeinä ja pohtimalla niiden vaikutuksia tutkittavaan aiheeseen.

Toimintaympäristön muutostekijöiden tunnistamista tehdään systemaattisesti eri tasoilla, eli eri vahvuisten tulevaisuussignaalien havainnoinnin ja tulkinnan avulla. Toimintaympäristönä on kaupungit ja esikaupungit muuttuvassa maailmassa (erityisesti Suomessa, mutta myös globaalisti), muuttuvassa teknistäaloudellisessa kentässä ja sosio-kulttuurisessa kudelmassa. Toimintaympäristön muutostekijöiden tunnistaminen ja analysointi sekä vaikutusten ja epävarmuusasteen arviointi on tulevaisuudentutkimuksessa ja etenkin skenaarioiden laatimisessa keskeinen tehtävävaihe (ks. esim. Ralston & Wilson 2006). Tässä tulevaisuusklínikkaprosessissa on hyödynnetty Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa laadittua nelitasoista muutostekijälistausta, jota jatkuvasti päivitetään (Heinonen & Ruotsalainen 2013c). Muutoksen luonteeseen kannattaa myös pureutua. Ranskalaisten kehittämän prospektiivijattelun mukaan menneisyys on tekojen paikka – tekojen, joita emme voi muuttaa, mutta toisaalta se on tosiasioiden paikka – tosiasioiden, joista me voimme saada tietoa. Sen sijaan tulevaisuus näyttyy ajattelevalle ihmiselle epävarmuuksien paikkana, kun taas toimivalle ihmiselle tulevaisuus edustaa vapautta ja valtaa (de Jouvenel 2004,12).

Jokainen Tulevaisuusklínikka koostuu kolmesta vaiheesta. Ennen varsinaista Tulevaisuusklínikkaa osallistujille lähetetään ajatuksia herättävä, tutkimuksellinen tausta-aineisto. Tausta-aineiston tarkoituksena on virittää osallistujien ajatuksia tulevaisuuteen ja provokatorisestikin herättää heitä ajattelemaan nykyhetkestä poikkeavia tulevaisuuden mahdollisuuksia. Tausta-aineiston yhteydessä osallistujille lähetetään täsmennettyjä ennakkokysymyksiä, joihin saatuja vastauksia hyödynnetään itse tulevaisuusklínikassa ja jotka näytetään kaikille osallistujille ennen työskentelyn alkua. Tulevaisuusklínikka koostuu yhteisistä osioista sekä pienryhmissä työskentelystä. Visuaalisen aineiston hyödyntämiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Tulevaisuusklínikan jälkeen työskentelyn tulokset dokumentoidaan, analysoidaan, kirjoitetaan tekstimuotoon ja lavennetaan tutkimusraportiksi.

Itse tulevaisuuslinikassa työskennellään hyödyntäen eri ennakointimetoja, joita voivat olla esimerkiksi mind map -tyyppinen Tulevaisuuspyörä, tulevaisuustaulukko (tulevaisuusmatriisi), tulevaisuustarina sekä heikkojen signaalien tunnistamisharjoitus ja visuaalinen tulevaisuusikkuna (esivalituista heikoista signaaleista)³. Ennakointimethodien käyttö paitsi auttaa itse ennakointityössä, myös kehittää osallistujien tulevaisuusajattelua ja tulevaisuudentutkimukselle tyypillistä toisin ajattelua (out-of-the-box). Tällaiseen tulevaisuusajatteluun kuuluu myös vallitsevien ”totuuksien” ja totuttujen käytänteiden kyseenalaistaminen. Ennakointimethodien käyttö auttaa suuntaamaan ajatukset systemaattisesti tulevaisuuteen myös ennakointityöskentelyn ulkopuolella. Tällaista tulevaisuudentutkimukseen sopivaa kyseenalaistamista edustaa edellisessä luvussa mainittu kysymys esikaupunkien renessanssista.

Kolmen Tulevaisuusklinikan jatkumossa sovellettiin edellä kuvattua kalifornialaista *Perspectives – Opportunities – Solutions* -etenemismallia (Carleton 2009). Aiheen käsiteanalyysin ja historiallisten perspektiivien tarkasteluista ja projisoinnista tulevaisuuteen siirryttiin konkreettisemmin mahdollisuuksien tunnistamiseen ja lopulta toivottujen esikaupunkiin liittyvien tulevaisuuskuvioiden hahmottamiseen. Lisäksi sovellettiin Tulevaisuuslinikka-prosesseissa kehitettyä ”Toivo ja toteuta” (*Dream and Do*) -lähestymistapaa, jossa korostetaan datorilaisittain suoraan toivottujen tulevaisuuksien generointia. Sen jälkeen luodaan konkreettisia yhteyksiä toivottujen tulevaisuuksien toteutumiseen johtaviin polkuihin ja toimenpiteisiin sekä osallistuvaan sitoutumiseen.

3.1. Tulevaisuusklinikan kulku

Solutions-tulevaisuuslinikan aluksi professori Sirkka Heinonen ja projektitutkija Juho Ruotsalainen Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta pitivät alustuksen ”Tulevaisuuksien provokaatio – esikaupungit toivottujen näyttämönä”. Siinä he käsitelivät ennakoinnin peruskäsitteitä, yhteiskunnallisia muutosvoimia ja edellisten tulevaisuuslinikkoiden keskeisiä tuloksia (Heinonen & Ruotsalainen 2013d). Alustuksen jälkeen katsottiin kaupunkikehityksen heikkojen signaalien pohdintaan virittävä Tulevaisuusikkuna, joka esitti visuaalisia heikkoja signaaleja tulevaisuuden esikaupungeista ja kaupungeista. Heikko signaali on merkki orastavasta, mahdollisesti vahvistuvasta ilmiöstä. Kuvakavalkadin katsomisen tarkoitus on laajentaa ja avartaa ajattelua sekä harjoittaa silmää havaitsemaan muutoksen ensi oireita (Heinonen & Hiltunen 2012). Kukin voi tulkita musiikin säestämää kuvavirtaa tavallaan, eikä kuvien herättämiin kysymyksiin tulevaisuuden muutoksista ole oikeita tai vääriä vastauksia. Kuvien tarkoitus on antaa eväitä avoimeen tulevaisuusajatteluun ja ideoiden kehittelyyn sekä ylipäänsä herättää pohdintoja.

Alustuksen ja Tulevaisuusikkunan katselun jälkeen siirryttiin varsinaisen ryhmätyöskentelyvaiheeseen. Osallistujat oli ennakolta jaettu kolmeen, aiempien tulevaisuuslinikkoiden työskentelyssä relevanteiksi nousseeseen teemaryhmään: 1. Elämyksellinen ja merkityksellinen ympäristö, 2. Paikallisdemokratia sekä 3. Hybriditilat ja esikaupunkien uudet käytöt. Ryhmien teemat oli tarkoitettu suuntaa-antaviksi ideoinnin avauksik-

³ Tulevaisuudentutkimuksen metodeista ks. tarkemmin suomenkielinen perusteos Kuusi et al 2013.

si, mutta ryhmien ei tarvinnut rajautua työskentelyssään niihin. Ryhmillä oli moderaattorit, jotka ohjasivat työskentelyä ja jotka itse osallistuivat ideointiin.

Työskentelyn ensimmäinen sessio oli toivottujen tulevaisuuksien subjektiivista luotausta ”Minun esikaupunki”, joka kesti noin tunnin. Session aluksi kukin mietti itsekseen yhden tai muutaman konkreettisen asian (arkkitehtuuriin, palveluihin, sosiaalisiin suhteisiin jne. liittyvän), jonka haluaisi toivomaansa tulevaisuuden esikaupunkiin. Koska nyt ei luodattu todennäköistä vaan mahdollista ja toivottua tulevaisuutta, moderaattorit kehottivat ryhmäänsä miettimään myös radikaaleja, nykyisyydessä epätodennäköiseltäkin tuntuvia ideoita. Hetken mietittyään kukin kirjoitti ideansa post it -lapulle, minkä jälkeen käytiin lyhyt kierros, jossa jokainen kertoi ideansa muulle ryhmälle. Tämän jälkeen aloitettiin yhteinen ideointi: millainen olisi ryhmän toivoma esikaupunki? Mistä se koostuisi? Ideat kirjattiin jälleen post it -lapuille, jotka kiinnitettiin fläppipaperiin. Työskentelyn lopuksi ryhmä valitsi yhden tai useamman erityisen kiinnostavan tai muuten tärkeän idean.

Seuraavaksi siirryttiin toiseen, noin tunnin mittaiseen sessioon ”Tulevaisuustarina 2030”, jossa ryhmät muotoilivat ideansa tarinaksi tulevaisuuden esikaupungista vuonna 2030. Tulevaisuustarina on eräs tulevaisuudentutkimuksen metodi, ja esimerkiksi tulevaisuudentutkija Riel Miller (2011) on korostanut tarinallisuutta keinona kehittää tulevaisuuslukutaitoa. Tarinan muoto ja tyyli olivat vapaita, ja ryhmät saivat itse päättää, millaisen tarinan kirjoittavat – kirjoittavatko esim. jonkin henkilön näkökulmasta vai yleisenä kuvailuna. Tarinan tarkoitus oli elävöittää, lihavoittaa ja konkretisoida ensimmäisen session ideoita. Tarina ideoitiin jälleen post it -lapuille, jotka kiinnitettiin fläppipaperiin. Tarinaan lisättiin havainnollistavana elementtinä kuvia, joita etsittiin ryhmille jaetuista erilaisista lehdistä (aikakauslehtiä, tiede- ja talouslehtiä, sekä lifestylelehtiä). Moderaattorit viimeistelivät ryhmänsä tarina-aihiot varsinaiseksi tarinaksi tulevaisuusklubin jälkeen.

Tulevaisuustarinan jälkeen ryhmät miettivät vähintään yhden ydinkeskustan ulkopuolisen paikan pääkaupunkiseudulta, jossa ryhmän ideoita voisi toteuttaa käytännössä. Näin toivottujen esikaupunkitulevaisuuksien paikantaminen syvensi konkretiaa. Tämän jälkeen toivottujen tulevaisuuksien kiteytykset ja tulevaisuustarinan kertominen projisoitiin kokeellisesti sitouttamisen tasoon ”toiveista tekoihin” (from dream to do). Kutakin ryhmästä kannustettiin miettimään, mitä hän voisi esimerkiksi työssään tai vapaa-ajan harrastusten puitteissa tehdä, jotta tulevaisuustarinan ideoita voitaisiin toteuttaa käytännössä.

Päivän päätteeksi ryhmät esittelivät työskentelynsä tulokset ja niistä keskusteltiin lyhyesti. Raportointiin tutustuttaessa on syytä pitää mielessä, että tulevaisuustyöskentely tulevaisuusklubikoissa tapahtuu kompaktisti ja aikaa on sessioissa varsin vähän kuhunkin tehtävään. Tämä ennakoinnin työskentelymalli perustuu siihen, että on itse asiassa todettu parhaiden ideoiden syntyvän nopeasti. Niiden jatkokehittelyt ja testaamiset puolestaan voidaan toteuttaa raportoinnin pohjalta seuraavissa hankkeissa, jatkoseminaareissa jne. Tulevaisuusklubissa ryhmien työskentelyn purkuvaihe on tärkeä ja siinä voidaan tehdä ”ristiinpölytystä” eli miettiä mitä yhtymäkohtia ja toisaalta mitä täysin uusia tai erilaisia elementtejä kussakin teemaryhmässä on syntynyt.

4. TULOKSET

Tässä luvussa esitellään ryhmien työskentelyn tulokset siten, että yhden teemaryhmän kaikki työskentelyvaiheet on kuvattu samaan lukuun (ks. liite 1 Tulevaisuusklinikan ohjelma). Näin ollen Ryhmä 1:n (Elämyksellinen ja merkityksellinen ympäristö) työskentely on kuvattu luvussa 4.1., Ryhmä 2:n (Paikallisdemokratia ja ruohonjuuritason toimintatavat) työskentely on raportoitu luvussa 4.2. ja Ryhmä 3:n (Hybriditilat) työskentely on esitetty luvussa 4.3.

Tulevaisuusklinikan ryhmätyönä toteutetussa sessiossa I ”Minun esikaupunkini” kerättiin keskustellen ideoita siitä, mistä koostuisi ryhmän toivoma esikaupunki. Ideat on tässä dokumentoitu tekstilaatikoihin. Kukin laatikko edustaa yhtä post-it -lappua. Vihreäkehyksiset laatikot ovat ideoita, jotka ryhmä valitsi sessionsa lopussa kiinnostavimmiksi ja tärkeimmiksi.

Sessiossa II ”Tulevaisuustarina 2030” ryhmät jalostivat sessio I:n ideansa tulevaisuustarinaksi, kuvaukseksi toivomastaan esikaupungista vuonna 2030. Lisäksi session lopussa mietittiin, mitä kukin ryhmän jäsen voisi tehdä esimerkiksi työssään, jotta tarinan ideat toteutuisivat.

Kuva 4. Tulevaisuuslinikassa työskenneltiin pienryhmissä.

4.1 RYHMÄ 1: Elämyksellinen ja merkityksellinen ympäristö

Tässä luvussa esitellään Ryhmä 1:n työtöt. Ryhmään kuuluivat: Ari Hynynen, Tarja Mäkeläinen, Mikko Mälkki, Teuvo Savikko ja Iris J. Penttilä (moderaattori).

Kuva 5. Ryhmä 1 pohti, miten esikaupunkiin saisi houkuteltua ihmisiä muualta kaupungista.

Elämyksellinen ja merkityksellinen ympäristö kytkeytyy teemana kiinteästi elämystalouden ja merkityshakuisuuden nousuun. Elämyksellinen ja merkityksellinen ympäristö on vahvasti yksilöllisten tulkintojen varassa. Paikka, ympäristö ja tilan toiminto voi olla monella eri tavalla merkityksellinen eri asukkaille.

Toisaalta ympäristön ja tilan tuottamien elämysten ja merkityskokemuksen jaettu sisältö luo yhteisölle hengen. Paikka, tila ja ympäristö toimivat elämysten näyttämönä, jossa aktiviteettien ja fyysisen designin toteutus tuottaa monitasoisia merkityksiä siellä asuville, vieraileville tai toimiville.

Sessio I : Minun esikaupunkini

Seuraavassa on dokumentoitu ryhmän ensimmäisen session ideat tekstilaatikoihin. Vihreät laatikot ovat ideoita, jotka ryhmä valitsi kiinnostavimmiksi ja tärkeimmiksi.

Kuva 6. Esikaupungin tulisi olla niin houkutteleva, että sinne tulisi ihmisiä myös muualta kaupungista.

Sessio II: Tulevaisuustarina « Juusola 2050 -residenssi »

Juusolan kaupunginosan asukkaat ovat kerääntyneet kaupunginosan isän Juuson koehautajaisiin. Hautajaisissa muistellaan Juuson saavutuksia ja sitä, kuinka hieno ihminen Juuso on. Hautajaisten jälkeen Juuso palaa maan päälle luomaan alueen jälleen uudestaan.

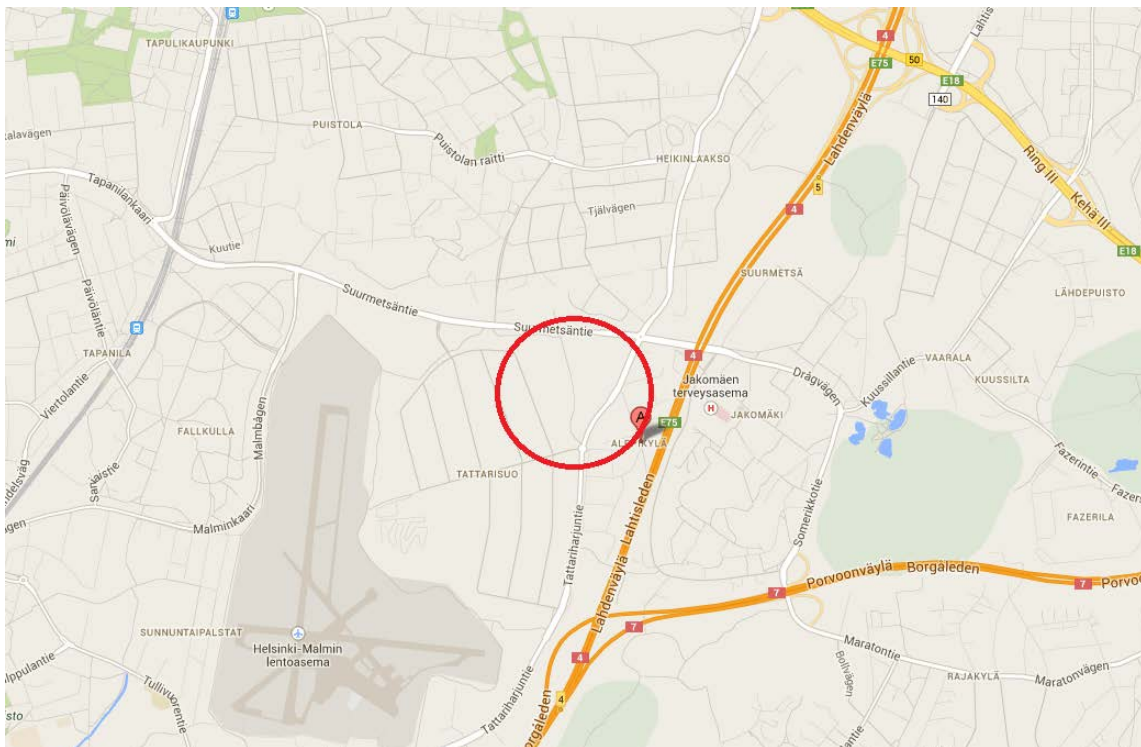
Alun perin Juuso päätyi alueelle velvoitetyöllistettynä vuonna 2013. Kuukauden kuluttua Juuso kuitenkin katosi – mystisesti myös kaikista rekistereistä.

Juuso oli lähtenyt maailmalle. Vuoden päästä hän palasi uutena ihmisenä. Matkallaan Juuso oli kehittänyt idean Juusolasta – alueesta, jonne ihmiset saapuvat uudistumaan ja luomaan uutta. Palattuana Juuso perusti Juusolan Tattarisuon, Alppikylän ja Jakomäen reunamille. Juusola sijaitsee tarkoituksella ”rajavyöhykkeillä” eikä se ole samalla tapaa selkeä esikaupunkialue kuin perinteiset esikaupungit.

Juusola syntyi ja kasvaa orgaanisesti. Elämä Juusolassa alkaa siitä, että tulija asettuu aloilleen ja rakentaa itselleen talon. Alueen yhteisö rakentaa aluetta jatkuvasti ja tuottaa sinne kaupunkiympäristö-designia. Juusola on tunnettu kokeilevasta rakentamisesta ja palvelutuotannosta.

Juusossa oli myös laskelmoivan bisnesihmisen vikaa. Retkellään hän oli käynyt Marokossa, jonne hän jommi suunnittelemaansa alueesta 3D-kopion. Juuso myös tuotti myyttisiä keräilyesineitä sekä ite-tadetta. Juuson veli puolestaan perusti alueelle kotieläintarhan, joka nivoo Juusolan ympäröiviin alueisiin.

Uudet rakennukset ja ympäristödesign lähetetään tiedostoina Marokkoon, jossa ne tulostetaan 3D-tulostimella. Pohjois-Afrikasta vastaavasti lähetetään uudet tuotokset Juusolaan. Juusola myy niin omia kuin Pohjois-Afrikasta saamiaan tuoteideoita ulkopuolelle, mistä alue saa tuloja, jotka puolestaan pitävät vuokratason alhaisena.

Kuva 7. Ryhmä 1:n ”Juusola” sijoittuu Jakomäen, Alppikylän ja Tattarisuon väliselle alueelle.

Toiveista tekoihin – Kuinka tarinan ideoita voitaisiin edistää

Hankkeen ”myymistä” kaupungille helpottaa, että DIY-menetelmä pienentää kaupungin kustannuksia. Ensin täytyy tarina esitellä kaupungin visiotyöskentelyyn. Pitää myös löytää konseptin puolesta puhuvia henkilöitä – ehkä julkikkia, kuten esimerkiksi Paola Suhonen tai Paavo Arhinmäki. Jotta vapaampi tapa ottaa alue haltuun olisi mahdollista, täytyy juridiikan ja sopimusten olla kunnossa – vastuu koerakentamisessa on projektiyhteisöllä. Tällöin asetuksista voidaan joustaa.

Kun asiasta on saatu sovittua kaupungin kanssa, alueelle täytyy löytää suunnittelija. Vastineeksi työstään suunnittelija saisi alueelta asunnon.

Tarja Mäkeläinen voi esitellä idean osana Helsingin kaupungin Visio 2050:tä (http://www.hel.fi/hel2/helsinginseutu/FINAL_GreaterHelsinki_200x200mm_english_03-09-2010_LOW.pdf).

Ari Hynysen panos Juusolan toteuttamiseksi on toimia alueen suunnittelijana. Tarkemmin sanoen hän voisi hoitaa suunnitteluprosessia ja siihen liittyviä neuvotteluja kaupungin, maanomistajien, tulevien asukkaiden ja muiden mahdollisten osallisryhmien välillä. Koska Hynysen on koulutukseltaan arkkitehti, hän voisi tarjota suunnitteluapua myös talonrakentajille. Nehän syntyvät pääasiassa ITE- ja DIY-pohjalta, mutta aina tarvitaan konsulttiapua ja lupapiirustuksia.

Myös Mikko Mälkki voisi arkkitehtina toimia rakennusten ja alueen yhteisten alueiden suunnittelussa – siinä määrin kuin ITE-rakentajat kokevat apua haluavansa. Tutkijan roolissa Mälkki voisi puolestaan seurata alueen rakentumisprosessia vähän lähempää, ja miettiä mitä kaikkea siitä voidaan ottaa opiksi tuleville vastaaville hankkeille.

Iiris Penttilä voi hankkia julkisuuden henkilöitä mukaan Juusolan edistämiseen. Lisäksi hän voi toimittajataustansa pohjalta tehdä alueen suunnitelma- ja toteutusvaiheita tunnetuksi suurelle yleisölle, esimerkiksi kirjoittamalla mielipidekirjoituksia sanomalehtiin.

Kuva 8. Tulevaisuuslinikassa hyödynnettiin paljon visuaalista aineistoa.

4.2 RYHMÄ 2: Paikallisdemokratia ja ruohonjuuritason toimintatavat

Tässä luvussa esitellään Ryhmä 2:n työstöt. Ryhmään kuuluivat: Esko Kalimo, Sami Kivelä, Katja Mounaho, Tiina Pitkänen ja Titta Tapiola (moderaattori).

Kuva 9. Ryhmä 2 ideoi kolmannen sektorin esikaupunkia.

Paikallisdemokratian ja ruohonjuuritason toimintatapojen osalta kiteytyy kaksi pääjuonetta : vaikuttaminen asuinympäristöä koskevaan päätöksentekoon ja proaktiivinen, oma-aloitteinen toiminnan ideointi ja itse toiminta. Tässä teemassa nousee esiin vapaus ja yhteistyö.

Hallin (1988, 95) mukaan ne ovat kaupunkiasumisen – etenkin puutarhakaupungin ideaalin sisintä ydintä. Näin paikallisdemokratian näkökulmasta suunniteltu esikaupunki voi toteuttaa uudella tavalla paitsi puutarhakaupungin, myös itse kaupungin ja urbanismin peruseriaatteita.

Esikaupungit ja lähiöt toteuttavat jo nyt jossain määrin suomalaista kaupunkia luonnehtivaa ”avaraa urbanismia” (Mäenpää 2008). Paikallisdemokratiaa korostava esikaupunki voisi näin toimia ”ideaalimallina” tulevaisuuden suomalaiselle urbanismille.

Sessio I : Minun esikaupunkini

Seuraavassa on dokumentoitu ryhmän ensimmäisen session ideat tekstilaatikoihin. Vihreät laatikot ovat ideoita, jotka ryhmä valitsi kiinnostavimmiksi ja tärkeimmiksi.

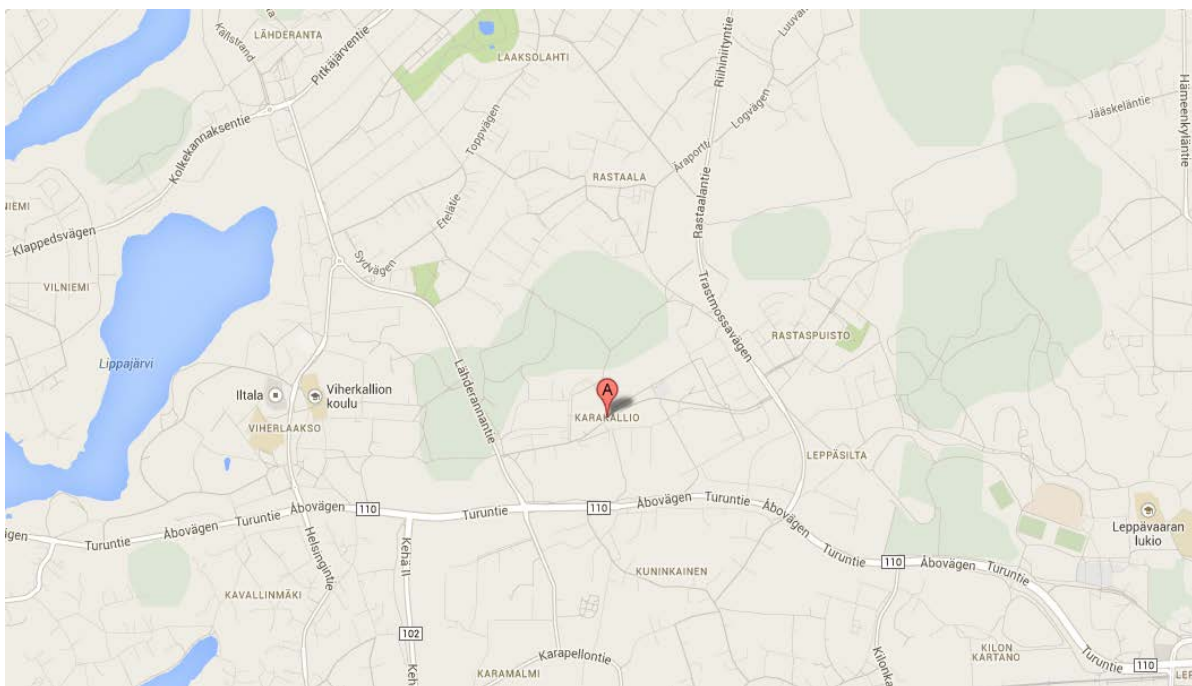
Kuva 10. Tulevaisuudessa esikaupungit voivat olla kolmannen sektorin ylläpitämiä ja asukkaiden omistamia.

Sessio II : Tulevaisuustarina « Karakallion Keidas »

Tarinan päähenkilöt ovat Jussi 32 v. ja Johanna 40 v. Jussi on valtiotieteiden maisteri, mutta ei ole koskaan tehnyt alansa töitä, vaan päätynyt tekemään monenlaisia kädentaitoja vaativia tehtäviä. Häntä voisikin kutsua käytännönläheiseksi moniosaaajaksi. Hänen nykyinen työnantajansa on kolmannen sektorin toimija Omakotiliitto, missä hän toimii kaupunginosatalkkarina. Johanna taas on jo tehnyt mittavan uran juristina. Hän alkoi etsiä uusia haasteita elämäänsä noin vuosi sitten ja aloitti varojensa sijoittamisen mm. rakennuskohteisiin, joissa hän näkee tulevaisuuden potentiaalia ja mahdollista imagoarvoa tulevaisuudessa. Usein näillä kohteilla ei enää ole tuotto-odotuksia. Paikallinen ”palvelukeskus” tai ”olohuone” lisää alueen houkuttelevuutta ja jopa alueen asuntojen arvoa. Lisäksi tyhjen tilojen pito on käynyt kunnille ja kaupungeille kalliiksi mm. johtuen verotuksesta, lämmityskustannuksista ym. joten kunnat ja kaupungit ovat halukkaita myymään tiloja pois hallinnastaan.

Jussilla ja Johannalla kummallakin on oma siirtolapuutarhapalsta, jossa he kumpikin viihtyvät vapaa-aikoinaan. Siellä he eräänä kesäpäivänä puuhatessaan tapaavat ja alkavat keskustella lähistöllä sijaitsevan Karakallion ostoskeskuksen kohtalosta ja mahdollisesta hyötykäytöstä. Johanna päättää sijoittaa kohteeseen ja Jussi saa Omakotiliitolta mahdollisuuden ryhtyä organisoimaan paikallisen asukasyhdistyksen kanssa mittavaa kunnostusprojektia. Paikalliset asukkaat, opiskelijat ja vapaaehtoiset (työttömät) lähtevät innolla mukaan ja innovoivat paljon erilaisia ja eri ryhmiä palvelevia toimintoja. Tässä paikallisdemokratia toimiikin parhaimmillaan. Rakennuksen suojiin saadaan mm. pieni kanala sekä katolle ja ulkotiloihin paljon kaupunkiviljelyä ja hyötypuutarhoja. Lapset sekä vanhukset huomioidaan suunnittelussa, niin, että heidänkin on helppo ja turvallista viihtyä sisätiloissa ja ulkona.

Projektin myötä syntyy todella kiinteä yhteisö, joka arvostaa työnsä tuloksia ja siten myös huolehtii niiden kunnosta ja käytöstä. Näin voidaan sanoa, että syntyi aivan uusi yhteisöllisyyden taso tämän yhteisen projektin myötä.

Kuva 11. Tulevaisuustarina ”Karakallion Keidas” sijoittuu Espoon Karakallioon.

Toiveista tekoihin – Kuinka toteuttaa tarinan ideoita käytännössä

Sami Kivelä voi ottaa mukaan AMK-opiskelijoita harjoitteluihin ja opinnäytetöihin.

Titta Tapiola voi olla mukana kaupunkiviljelytoiminnassa.

Katja Maununaho voi antaa tilasuunnittelun konsultointia.

Tiina Pitkänen voi työskennellä ja puuhata paikallisessa kanalassa työskenteleminen ja puuhaaminen

Esko Kalimo voi saattaa Karakallion Keidasta kolmannen sektorin toimijoiden tietoon.

4.3 RYHMÄ 3: Hybriditilat

Tässä luvussa esitellään Ryhmä 3:n työt. Ryhmään kuuluivat: Hannu Kytö, Auvo Sarmanto, Helena Tuorila, Paula Tuurnala ja Juho Ruotsalainen (moderaattori).

Kuva 12. Ryhmä 3 ideoi esikaupunkia, jossa jokainen tila olisi hybriditila.

Hybriditilat ovat tilojen yhdistelmiä, uusien ja vanhojen tilojen muodostelmia, yksityisen ja julkisen tilan yhdistelmiä, tai fyysien ja virtuaalisen tilan fuusioita. Hybriditiloissa on kyse niitä koskevista palveluista ja niihin sijoittuvista toiminnoista. Keskiössä on tilojen käyttäjä.

Innovaatioista on usein kyse hybrideistä: asioiden yhdistelemisestä uudella tai jollain tavoin erilaisella tavalla lopputulosta tarkastellen. Tulevaisuuden hybriditilojen hahmottamisessa voi syntyä niin taloudellisia, teknisiä kuin sosiaalisiaakin innovaatioita.

Sessio I: Minun esikaupunkini

Seuraavassa on dokumentoitu ryhmän ensimmäisen session ideat tekstilaatikoihin. Vihreät laatikot ovat ideoita, jotka ryhmä valitsi kiinnostavimmiksi ja tärkeimmiksi.

Kuva 13. Tulevaisuuden esikaupungin voi ajatella hybriditilojen verkostona.

Sessio II: Tulevaisuustarina «Laajennettu perhe Korhonen hakee palvelut hybridikirjastosta»

Korhosten perhe asuu vuoden 2030 Leppävaarassa, Sellon kirjaston tuntumassa. Korhoset edustavat uutta, erityisesti esikaupungeissa yleistynyttä perhemuotoa: laajennettua perhettä. Teollisen ajan ydinperheestä on siirrytty takaisin ”perinteiseen” perhemalliin, jossa perheiden rajat eivät ole selkeitä vaan kylämäiset alueet muodostavat yhden suuren ”perhekokonaisuuden”.

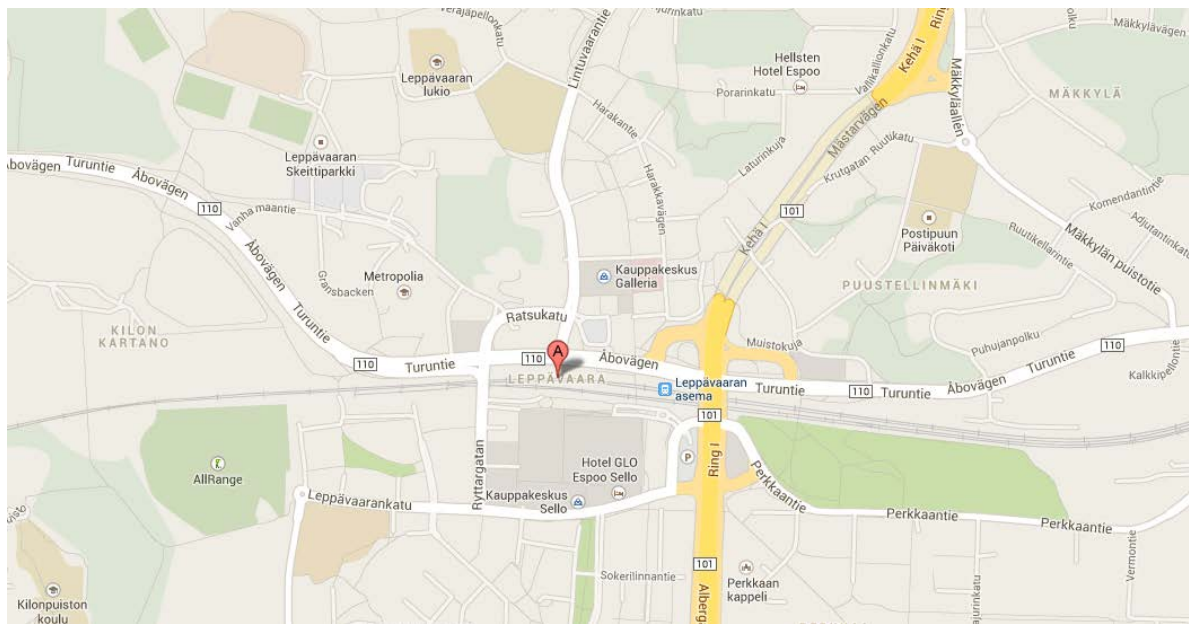
Käytännössä laajennettu perhe tarkoittaa, että asukkaat tuottavat palveluita toisilleen ja että vielä 2010-luvulla tiukasti vaalitusta yksityisyydestä on luovuttu. Esikaupunkien uusi yhteisömalli perustuu julkisiin tiloihin, jotka kaikki ovat erilaisia hybriditiloja. Esimerkiksi rappukäytävät eivät ole enää vain kulkuväyliä vaan viihtyisiä paikkoja, joissa asukkaat viettävät aikaa ja tutustuvat toisiinsa.

Asukkaat ovat verkottuneet tiiviisti keskenään erilaisten sähköisten palveluiden avulla. Kun ihminen esimerkiksi lähestyy tiettyä tilaa, hänen laseihinsa tai ”piilolinssihinsä” alkaa välittyä tietoa tilasta ja siellä samalla hetkellä olevista ihmisistä. Vaikka yksityisyyden murenemisella on ikävät puolensa, tiivis verkottuminen on auttanut ratkaisemaan syrjäytymisen ja vähäosaisuuden ongelmia. Kaikki otetaan mukaan ja apua tarvitsevia autetaan. Kun ihmiset tuntevat toisensa, vältetään leimaamista ja kategorisointia.

Hybriditilat ovat ”radikaalin” julkisia, sillä kaupunkilaiset voivat käyttää niitä hyvin vapaasti. Kirjoittamaton periaate on, että jos tila on tyhjiällä, sen saa vapaasti ”vallata” käyttöön. Kaupunki on järjestänyt palvelun, jonka kautta tyhjiä tiloja on helppo löytää ja varata. Julkiset tilat ymmärretään teiden ja muun perusrakenteen tapaan avoimiksi yhteisresursseiksi. Julkisissa tiloissa voi harjoittaa kaupallista toimintaa, ja erilaisia vertaistuotannon ”askarelutiloja” on runsaasti. Leppävaara onkin asukkailleen ennen kaikkea mahdollistava toiminta-alue ja spontaanin toiminnan verkosto.

Kirjasto Sello on Leppävaaran keskus ja tärkein hybriditila. Kirjasto on paitsi monipuolinen informaatioverkostojen solmukohta, myös kokoontumis- ja tapahtumapaikka sekä palvelukeskus. Leppävaaralaisten lasten syntymäpäiviä pidetään usein Sellossa. Kirjastosta saa myös sosiaalisia palveluita, ja siellä sijaitsee terveyskioski ja kyläapteekki. Kirjasto on palveluiden tuottaja esimerkiksi päiväkodeille ja perheille, ja satutäidin tai -sedän saa helposti tilattua kotiin joko paikan päälle tai nopeana hologrammipalveluna.

Leppävaara ei ole muusta kaupungista eristynyt lintukoto, vaan sen julkiset tilat ovat jatkuvassa yhteydessä kaupungin muihin julkisiin tiloihin. Liikkuminen eri kaupunginosien välillä on helppoa ja nopeaa.

Kuva 14. Ryhmä 3:n tulevaisuuden esikaupunki sijoittuu nykyisen Leppävaaran alueelle.

Toiveista tekoihin – Kuinka toteuttaa tarinan ideoita käytännössä

Helena Tuorila ja Hannu Kytö voivat testata, mitä mieltä kaupunkilaiset ovat ideoista.

Paula Tuornala voi esittää kehittämishaasteena ja tutkimusideana opiskelijoille.

Auvo Sarmanto voi toimia hankkeen ”coachina”, edistäjänä ja asiantuntijana.

5. YHTEENVETOA

Aiemmista ELOISA-hankkeen tulevaisuusklinikoista poiketen tässä viimeisessä tulevaisuuslinikassa työryhmille ei tarkoituksella annettu muuta ohjeistusta kuin kuvitella ja suunnitella sellaista esikaupunkia, jossa itse haluaisi tulevaisuudessa asua ja jonka toteutukseen voisi itsekin sitoutua. Vaikka osallistujat jaettiin ennakoon aiempien tulevaisuusklolikoiden työskentelyn tulosten pohjalta relevanteiksi tunnistettuun kolmeen teemaryhmään, ryhmät saivat ideoida vapaasti ja hyödyntää teemaansa niin halutessaan laajemminkin. Teemaryhmät olivat seuraavat: 1. Elämyksellinen ja merkityksellinen ympäristö, 2. Paikallisdemokratia ja 3. Hybriditilat. Toivotun tulevaisuuskuvan nostaminen kärkeen tässä viimeisessä tulevaisuuslinikassa perustui toisaalta datormaiseen painotukseen suoraan toivotun tulevaisuuskuvan tunnistamiseksi (Dator 2012). Toisaalta se kiinnittyy Stanfordin yliopiston Center for Foresight & Innovation -yksikössä kehitettyyn kolmiolaiseen tulevaisuusprosessiin Perspectives-Opportunities-Solutions (Carleton 2009), jota tässä hankkeessa sovellettiin. Kyseisen lähestymistavan mukaan tulevaisuustyöskentelyn lopussa pyritään mahdollisimman konkreettisiin ratkaisuehdotuksiin (solutions). Niihin puolestaan päästään helpommin, mikäli osallistumistahto on tunnistettu ja kokeenomaisesti tulevaisuustarinat laatineet ryhmät saattoivat testata omaa sitoutumisalttiuttaan ja -astettaan. Samalla luodaan tulevaisuusajattelusta silta tulevaisuuden tekemiseen.

Ryhmien ideoissa oli erityisesti neljä yhdistävää teemaa. Jokainen ryhmä korosti peruspalveluiden tärkeyttä, korkeaa laatua ja helppoa saatavuutta. Joukkoliikenteen merkitystä korostettiin, sillä toimiva joukkoliikenne takaa sen, että esikaupunki ei ole eristyksissä muusta kaupungista. Toiseksi kaikki ryhmät pitivät tärkeänä, että esikaupungit ovat sosio-ekonomiselta ja ikärakenteeltaan monipuolisia. Kolmanneksi jokaisella ryhmällä yhteisöllisyys oli ihanteellisen esikaupungin keskeinen ominaisuus. Neljänneksi jokaisen ryhmän kuvittelemassa esikaupungissa näkyi tavalla tai toisella itse tekemisen eetos.

Ryhmä 1 nosti ensimmäisessä työvaiheessaan muun muassa seuraavia asioita. Esikaupungin pitäisi olla houkutteleva myös muualla asuville. Houkuttelevuutta lisättäisiin erityisesti monipuolisella toiminnalla, kuten kulttuurilla ja tapahtumilla. Esikaupungissa voisi olla esimerkiksi open stage -lavoja harrastajamuusikoille sekä matalan kynnyksen näyttämöitä. Julkisissa tiloissa olisi paljon erilaisia kohtaamispaikkoja. Esikaupunki olisi autoton. Rakentamisessa suositeltaisiin kokeellisuutta. Asuntoja voitaisiin myös suunnitella ihmisten elämäntapojen mukaan. Tämä helpottuukin tulevaisuudessa, jos edistyksellisen räätälöinnin mahdollistavat digitaaliset valmistusmenetelmät kehittyvät niin pitkälle, että niitä voidaan soveltaa rakentamisessa.

Tulevaisuustarinassaan ”Juusola 2050 -residenssi” ryhmä 1 kehitti kokonaan uuden esikaupunkikonseptin: asuinalueen, jonne ihmiset tulevat uudistumaan. Tämä on kiinnostava lisä parhaillaan käynnissä olevaan ”uusiutuva kaupunki” -tematiikkaan, jossa korostetaan kaupunkien (ja esikaupunkien) kehittämistä uudenaikaisessa paradigmassa. World Future Councilin vuonna 2010 julkaisema raportti ”Regenerative Cities” esittää, että niin uusien kaupunkien rakentaminen kuin olemassa olevien kaupunkien täydennysrakentaminen elää parhaillaan syvällistä paradigman muutosta. Kaupunkien metabolismi tulee muntaa nykyisestä toiminnastaan tehottomana ja tuhlaavana lineaarisena panos-tuotos järjestelmänä resurssitehokkaaseen ja uusiutu-

vaan sykliseen kiertojärjestelmään. Juusola-malli lisäisi tähän resurssi- ja energiatehokkuuden malliin kaupunkilaisten itsensä (henkisen) uusiutumisvaatimuksen – mahdollisuuden uusiutumiseen.

Juusola olisi kaupunginosien välisillä rajavyöhykkeillä sijaitseva ”radikaali” alue, joka olisi täysin asukaidensa luoma, ja jonka pääfunktiona ei olisi tarjota asumista, palveluita jne. vaan henkilökohtaista muutosta ja ”uutta elämää”. Juusola olisi siis eräänlainen uudisraivaaja-alue!

Ryhmä 2 korosti yhteisiä ja jaettuja tiloja. Ryhmä ihanteellinen esikaupunki olisi yhteisöllinen kaupunginosa, jossa ihmiset eläisivät toisiaan auttaen. Esikaupungissa olisi palvelukeskus, jossa ihmiset tarjoaisivat toisilleen erilaisia hyvinvointia edistäviä palveluita. Rappautuvat ostoskeskukset ja tyhjiillään olevat tilat otettaisiin käyttöön erilaisiksi hybriditiloiksi, kuten yritysten, kokoontumistilojen ja kerhotoiminnan yhdistelmiksi. Maa ja julkiset tilat eivät olisi yksityisomistuksessa, vaan kaikilla olisi niihin käyttöoikeus. Myös omaisuus olisi osin jaettava, sillä vaihdantatalous olisi vilkasta. Yhteisöllisyys ei tarkoittaisi kuitenkaan ristiriitojen silottelua. Matalan kynnyksen kohtaamispaikat olisivat kansalaiskeskustelun areenoita, joissa eri intressejä ja tavoitteita ajavat ryhmät voisivat keskustella. Lapset ja vanhukset otettaisiin kaupunkisuunnittelussa huomioon, ehkä jopa mukaan itse prosessiin.

Tulevaisuustarinassaan ”Karakallion Keidas” Ryhmä 2 lähestyi paikallisdemokratiaa käytännönläheisesti: paikallisdemokratia on ennen kaikkea kaupunkitilan yhdessä tekemistä. Tällöin korostuu erityisesti kolmannen sektorin rooli. Vireä kolmas sektori avaa ihmisille uusia mahdollisuuksia. Toinen tarinan päähenkilöistä, 32-vuotias Jussi on valtiotieteiden maisteri mutta toimii Karakallion ”moniosaajana”, eräänlaisena kaupunginosatalonmiehenä. 40-vuotias Johanna, tarinan toinen päähenkilö, on puolestaan luopunut juristin urastaan ja ryhtynyt riskisijoittajaksi: hän sijoittaa rakennuskohteisiin, joilla ei nykyisellään ole tuotto-odotuksia, mutta joissa hän näkee kehittämispotentiaalia ja imagoarvoa.

Ryhmä 3 rakensi ihanteellisen esikaupunkinsa ajatukselle, että jokainen julkinen tila olisi hybriditila, ja että hybriditilat muodostaisivat keskenään verkoston. Julkisen liikenteen kulkuneuvoihin voisi rakentaa erilaisia teematiloja, kuten metroon hiljaisen meditaatiovaunun tai johon harrastukseen keskittyvän vaunun. Arjen kulkureiteille voitaisiin luoda viihtyisiä kohtaamispaikkoja; esimerkiksi rappukäytävät voisivat olla tällaisia tiloja. Tyhjät tilat saisi ”vallata” eli ottaa hyötykäyttöön. Ryhmä toi esiin myös kiinnostavan ajatuksen ”käänteisestä” hybriditilasta. Hybriditilat ajatellaan lähtökohtaisesti julkisiksi ja jaetuiksi. Ryhmä esitti kuitenkin, että julkisissa tiloissa olisi ihmisille omia, yksityisiä puutarhoja. Ajatuksen voi helposti soveltaa muihinkin tiloihin ja paikkoihin. Kun yhteisöllisyyden merkitystä korostetaan, voi vastapainoksi nousta myös vaatimus yksityisyydestä. Tulevaisuudessa teknologiat voivat mahdollistaa myös yksityisten tilojen lisäämisen: ihmiset voisivat halutessaan esimerkiksi tulostaa itselleen väliaikaisen saunan kaupungin alueelle...

Tulevaisuustarinassaan ”Laajennettu perhe Korhonen hakee palvelut hybridikirjastosta” Ryhmä 3 kuvaili hybriditilojen verkostosta muodostuvan esikaupungin vaikutuksia perhe-instituutioon. Kun hybriditilat ovat muuntuneet arkipäiväisiksi ja lisänneet ihmisten yhdessäoloa ja vuorovaikutusta, ne ovat samalla hävittäneet nykyään normaaleina pidettyjä perheiden välisiä rajoja. Ydinperheen tilalle on tullut laajennettu perhe, joka muodostuu periaatteessa koko esikaupungin asukkaista. Kaupunkitila on hyvin julkinen, sillä julkiset tilat ovat vapaasti kaikkien käytettävissä. Ne ovat avoimia yhteisresursseja, joissa voi myös harjoittaa erilaista, usein spontaaniakin kaupallista toimintaa.

Elävä esikaupunki -hankkeen tulevaisuusosion yhtenä tarkoituksena oli antaa syötteitä hankkeen muille työpaketeille. Tulevaisuusklinikat kytkeytyivät hankkeen muihin osioihin monin tavoin. Jokaisessa klinikassa oli osallistujia hankkeen muista paketeista. Klinikoiden ideoita ja tuloksia on hyödynnetty muun muassa Kuluttajatutkimuskeskuksen kuluttajapaneelin haastatteluissa (Kytö & Tuorila 2013). Tämän tulevaisuusosion tuottamat ideat ja konkreettiset suunnitteluratkaisut on tarkoitettu koko hankkeen kohdealueiden tulevaisuuden luotaamiseen. Tässä tulevaisuusklinikkatyöskentelyssä käytetyt lähestymistavat ja menetelmät ovat replikoitavissa alueiden suunnitteluun konkreettisina työkaluina.

Kolmen tulevaisuusklinikan sarja tuotti paljon paitsi käytännön ideoita esikaupunkien kehittämiseksi, myös joukon yleisiä ideoita ja arvopäämääriä, joiden pohjalta tulevaisuuden esikaupunkeja voidaan kehittää. Erityisen suositeltavaa olisi soveltaa Elävä esikaupunki -hankkeessa kertyneitä ideoita ja tunnistettuja mahdollisuuksia toivottujen tulevaisuuskuvien toteuttamiseen kaikissa konkreettisissa kaupunkisuunnittelukohteissa. Esimerkiksi mietittäessä vaikkapa Suurpeltoa, Sipoon alueita tai Kivinokan ja Laajasalon kupeessa sijaitsevan Vartiosaaren suunnittelua asuinalueena voitaisiin kokeilla ja soveltaa paikallisdemokratian kautta elämyksellisten hybriditilojen luomista, prosumerismiä ja DIY-periaatteita. Unelmien ei tarvitse jäädä utopioksi – ne voidaan transformoida toiveista todellisuudeksi. Tulevaisuudet tehdään, niitä ei vain tunnustella. Asuminen esikaupungissa, kuten Kotkin (2005) huomauttaa, ei välttämättä ole kaupunkikeskustassa asumisen hylkäämistä, vaan askel kohti ”onnellisen elämän” proaktiivista tavoittelua.

LÄHTEET

- Amara, Roy (1981). *The Futures Field: How to Tell Good Work from Bad*. *The Futurist*, April.
- Carleton, Tamara (2009). *Workbook*. Global Innovation Networks. Center for Foresight & Innovation. Stanford University, Stanford.
- Hall, Peter (1988). *Cities of Tomorrow. An Intellectual History of Urban Planning and Design in the Twentieth Century*. Oxford, 543 p.
- Heinonen, Sirkka (2013). Neo-Growth in Future Post-Carbon Cities. *Journal of Futures Studies*, September 2013, 18(1): 13–40.
- Heinonen, Sirkka (2013b). *Futures Provocation. Future as Signals – How to Probe Different Futures for Cities? Futures Clinique LIVABLE CITY 2030*. Collaborative Foresight for Creative Urban Design, 30th October 2013, Design Factory, Tongji University, China, 44 ppt slides.
- Heinonen, Sirkka & Hiltunen, Elina (2012). Creative Foresight Space and the Futures Window: Using Visual Weak Signals to Enhance Anticipation and Innovation. *Futures* vol 44, 248–256.
- Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2013). Energy Futures 2030. Toward the Neo-Growth Paradigm of the Sixth-Wave Era. *FFRC eBOOK 1/2013*, 69 p. http://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/e-tutu/Documents/eBook_2013-1.pdf.
- Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2013b). Futures Clinique – method for promoting futures learning and provoking radical futures. *European Journal of Futures Research* (2013) 15:7, DOI 10.1007/s40309-013-0007-4, 11 pp. <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs40309-013-0007-4>.
- Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2013c). Mikä maailmaa liikuttaa? Megatrendejä, trendejä, heikkoja signaaleja ja mustia joutsenia. *Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Helsinki*. 25 s.
- Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2013d). Tulevaisuuksien provokaatio – Esikaupungit toivottujen tulevaisuuksien näyttämönä. Tekesin ELOISA-hankkeen kolmas tulevaisuusklinikka “Solutions” 24.9.2013, Otavan opiston osuuskunta, Helsinki.
- Heinonen, Sirkka – Ruotsalainen, Juho & Kurki, Sofi (2013). Kaupunkielämää keskuksissa ja laidoilla. Käsiteanalyysia LÄHIÖ-TRIO -hankkeiden keskeisistä konsepteista. *Tulevaisuuden tutkimuskeskus*. 35 s.
- Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2012). Ihmisten kaupunki 2030. Elävä esikaupunki -hankkeen 2. tulevaisuusklinikka ”Opportunity” 16.4.2012. *Tulevaisuuden tutkimuskeskus*. Tutu e-julkaisuja 7/2012. http://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/e-tutu/Documents/eTutu_2012-7.pdf.
- Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2012). Transformaatioiden ubiikkiyhteiskunta. *Futura* 3/2012, 72–89.
- Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2011). Puutarhakaupunki monipaikkaisen merkitys yhteiskunnan luovana ympäristönä. *Futura* 4/2011, 38–47.
- Heinonen, Sirkka – Kurki, Sofi – Laurén, Leena-Maija & Ruotsalainen, Juho (2011). Elämykselliseen yhteisöllisyyteen. Elävä esikaupunki -hankkeen tulevaisuusklinikka ”Perspective” 27.10.2011 http://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/etutu/Documents/eTutu_2011_12.pdf.
- de Jouvenel, Hugues (2004). *An Invitation to Foresight. Futuribles/Invitation à la prospective*, Paris, 87 p.
- Kotkin, Joel (2005). *The City. A Global History*. London, 218 p.
- Kuusi, Osmo – Bergman, Timo & Salminen, Hazel (2013). Miten tutkimme tulevaisuuksia? *Acta Futura Fenica* no 5. Helsinki, 334.
- Kvist, Lotta (2013). Ravintolapäivä innostaa yrittäjäksi. *Helsingin uutiset*. Viikonvaihte 16.–17.11.2013, 24–25.
- Kyttä, Marketta – Kahila, Maaret & Broberg, Anna (2010). Perceived environmental quality as an input to urban infill policy-making. *Urban Design International*, vol 16, no 1, 19–35.

- Kytö, Hannu & Tuorila, Helena (2013). Asuinalueiden kehittäminen ja täydennysrakentaminen asukkaan näkökulmasta. Alustus Elävä esikaupunki –hankkeen johtoryhmän kokouksessa 26.11.2013. 24 ppt.
- Mason, Antony (2013). *Dream Cities. Inspirational Urban Escapes*. London, 192 p.
- Miller, Riel (2011) *On Creativity and Futures Design*. Interview of Riel Miller by Sirikka Heinonen. February 10, 2011. Seminar by Finland Futures Academy, Finland Futures Research Centre (FFRC). <https://sites.google.com/site/futuremediac/videos--presentations>.
- Mumford, Lewis (1961). *The City in History. Its origins, its transformations, and its prospects*. London, 696 p.
- Mäenpää, Pasi (2008). *Avara urbanismi. Yritys ymmärtää suomalainen kaupunki toisin*. http://urba.fi/sites/default/files/pdf-artikkelit/YTKB9503_Maenpaa.pdf
- Ralston, Bill & Wilson, Ian (2011). *The Scenario-Planning Handbook. A Practitioner's Guide to Developing and Using Scenarios to Direct Strategy in Today's Uncertain Times*. South-Western Cengage Learning, Mason, USA, 264 p.
- Randers, Jorgen (2012). *A Global Forecast for the Next Forty Years*. Report to the Club of Rome.
- Weller, Richard (2012). *Made in Australia: the future of Australian cities*. Asia-Pacific Foresight Conference, Perth, 17.11.2012.
- World Future Council (2010). *Towards the Regenerative City*. Climate and Energy Commission. Hamburg. www.worldfuturecouncil.org.

LIITE 1 OHJELMA

Elävä Esikaupunki (ELOISA) -hanke/Tekesin TILA-ohjelma

TULEVAISUUSKLINIKKA 3: SOLUTIONS

Tiistai 24.9.2013 Otavan opiston osuuskunta, Helsinki

OHJELMA

12.00–12.15

Ilmoittautuminen ja kahvitus

12.15–12.30

Tervetulosanat ja esittelykierros

12.30–13.00

Sirkka Heinonen ja Juho Ruotsalainen:

”Tulevaisuuksien provokaatio: esikaupungit toivottujen tulevaisuuksien näyttämönä”

13.00–13.10

Tulevaisuusikkuna

SESSIO I

13.10–14.00 Minun esikaupunkini

SESSIO II

14.00–15.00 Tulevaisuustarina 2030

SESSIO III

15.00–15.30DIY-paikannus

SESSIO IV

15.30–16.00 Työskentelyn purku ja loppukeskustelu

LIITE 2 OSALLISTUJAT

Elävä esikaupunki (ELOISA) -hankkeen kolmas Tulevaisuuslinikka "Solutions"
24.9.2013, Otavan opiston osuuskunta, Helsinki

Nimi	Organisaatio
Hynynen, Ari	Tampereen teknillinen yliopisto, School of Architecture
Kalimo, Esko	Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry.
Kivelä, Sami	Diak
Kytö, Hannu	Kuluttajatutkimuskeskus
Maununaho, Katja	Arkkitehtitoimisto Huvila Oy
Mäkeläinen, Tarja	SMART & SUSTAINABLE Life Cycle for Buildings and Built Environment
Mälkki, Mikko	Aalto-yliopisto/YTK
Pitkänen, Tiina	Tampereen yliopisto
Sarmanto, Auvo	Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry.
Savikko, Teuvo	Espoon kaupunki
Tuorila, Helena	Kuluttajatutkimuskeskus
Tuurnala, Paula	Innovatiiviset kaupungit
Moderattorit	
Penttilä, Iris	Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry.
Heinonen, Sirkka	Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto
Ruotsalainen, Juho	Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto
Tapiola, Titta	Turun kauppakorkeakoulu

LIITE 3 ENNAKKOKYSYMYKSEN VASTAUKSET

Tulevaisuusklinikan osallistujille oli lähetetty ennakkoon seuraava kysymys:

Mitä (palveluita, arkkitehtuuria, teknologioita, ympäristösuunnittelua jne.) haluaisit tulevaisuuden esikaupunkiin?

Ennakkokysymyksiin saatiin vastauksia seuraavasti:

- Toivoisin tulevaisuuden esikaupunkiin ns. matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, joissa yhdistyisi monikäyttöiset tilat ja niitä ylläpitävät ja aluetta muutenkin palvelevat toimijat. Tarvitaan kohtuuhintaista tilaa erilaisille lyhyen tai pitkän aikavälin toiminnoille, mikroyrityksille, kolmannen sektorin toimijoille, harrastuksille... Jotta tila toimisi eri käyttäjäryhmille yhteisenä ja yhdistävänä tekijänä on onnistuttava sekä tilan sijainnissa, sen luonteessa että sen aktiivisessa ylläpidossa. Meidän oman perheen näkökulmasta hieno asia olisi musiikkitala, jota voisi käyttää myös myöhäänkin.
- Eräs nopeasti toteutettavissa oleva mahdollisuus ovat rapistumassa olevat ja pikaista korjausta edellyttävät lähiöiden pienehköt ostokeskukset, joita on maassamme runsaasti. Miten niitä voitaisiin uudistaa esim. hybriditiloiksi elävän elämän lisäämiseksi esikaupungeissa?
- Vanhusten ja lasten sosiaalisen kanssakäymisen mahdollistava infra ja käytännöt. Päiväkodit ja vanhustentalot lähekkäin ja mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen (olikin jo materiaalissa mukana)
- Yhteisöllisyyttä yhteisillä tarvikkeilla ja työkaluilla. Työpajoja, joissa osaamista jaetaan kiinnostuneiden kesken. Esim. puutarhanhoito, polkupyörän korjaus etc...
- Kaupunkiviljely ja yleensäkin hyötypuutarhat osaksi kaupunkisuunnittelua ja jopa kasvatusta (koulut/päiväkodit).
- Julkinen liikenne on ilmaista (tai ainakin huomattavasti edullisempaa kuin yksityinen liikkuminen) ja energia on uusiutuvista. Polkupyöräväylät joka paikkaan.
- Kaupunginosan asukkaiden yhteisesti käytössä olevien, erityyppisten (sisä)tilojen riittävä määrä sekä niiden aktiivinen, sujuva ja jouheva käyttökulttuuri.
- Parempi joukkoliikenne lähiöihin, enemmän vaikkapa raitiovaunulinjoja, sellainen joukkoliikenne, joka oikeasti houkuttelee autoilijan käyttämään sitä. Nyt saattaa joutua usein seisoskelemaan puoli-kin tuntia pysäkillä, lisäksi bussireittejä ja muita muutellaan usein asukkailta kysymättä jostain muusta syystä. Joukkoliikenne voisi myös olla vaikka ilmainen niille, joille se on kallis. Nyt moni jää lähiöön kun ei ole rahaa mennä poiskaan.

- Taloyhteisöllisyyttä esim. kerros- tai rivitaloissa, kerran viikossa yhteinen urheiluvuoro, riippuen siitä, minkälaisia mahdollisuuksia urheiluun on lähetyvillä, esimerkiksi jalkapalloa jos on jalkapallokenttää, tai vaikka nurmikolla.
- Monet talot voisivat helposti hankkia myös esimerkiksi yhteisen tulostimen ja kunnollisen pyöräpumpun, kunhan huoltotoimenpiteiden käytännön asioista sovitaan.
- Monet pääkaupunkiseutulaiset lähiöt ovat todella ankeita ja jotenkin toivonsa menettäneitä, vaikka taloja ei välttämättä voi rakentaa uudestaan, pitäisi kaikki korjattavissa oleva korjata ja tehdä yleisilmeestä niin hyvä ja mukava kuin mahdollista
- Myös lähiöiden historiaa voisi enemmän tuoda esille, joka paikassa on tapahtunut jotain, esimerkiksi pienten kylttien ja muiden kanssa. Olisi mahtavaa jos ihmiset olisivat jollain tavalla juurtuneita paikkaan, jossa asuvat.
- Täydennysrakentaminen on muuttanut joidenkin alueiden kehityssuunnan positiivisemmaksi. Alueen palvelut eivät ole kuitenkaan lisääntyneet samassa suhteessa ilmeisesti tilojen puutteen vuoksi. Paluu jonkinlaisiin kivijalkaliiketiloihin tai hybriditiloihin on täydennysrakentamisessa enemmän kuin toivottavaa.

Yksi osallistujista ei vastannut ennakkokysymyksiin sinänsä, vaan kommentoi osallistujille ennakkoon lähetettyä taustatekstiä. Teksti on alla:

Motto: 1940-luvun cityihminen etsii kotia

"Keskustat kantavat edelleen teollisen ajan ja byrokraattisen kontrollin perintöä, mutta jälkilteollinen yhteiskunta on muovaannut käsityksiä hyvästä kaupunkiympäristöstä. Kaupunkisuunnittelun ei uusimpien näkemysten mukaan tulisi enää maksimoida tehokkuutta, vaan luoda esteettisesti viihtyisää, avointa ja ennen kaikkea kaupunkilaisten omaa toimintaa sallivaa kaupunkitilaa."

Miten Tapiolan idea (puutarhakaupunki) toimii tänään?

"Keskeisimpiä kaupunkien tulevaisuuteen vaikuttavia yhteiskunnallisia trendejä on vallan siirtyminen kansalaisille ja heidän yhteenliittymilleen. Muutokseen on vaikuttanut erityisesti teknologian kehitys. Internet on romahduttanut kommunikoinnin ja organisoitumisen kustannukset (rahassa, ajassa, väivassa jne.), mikä on mahdollistanut yksittäisille ihmisille sellaista, mikä aiemmin oli mahdollista vain suurille organisaatioille."

Onko ubiikkiyhteiskunta myös kaupunkien tulevaisuutta? Ei välttämättä, sillä sehän toimii myös ilman kaupunkirakenteita. Verkostot tietenkin muovaavat yhteiskuntaa ja vapauttavat sen tiukan kaupunkisuunnittelun kahleista. Ihmiset kuluttavat, liikkuvat ja käyttävät omia autojaan (Helsingistä on kehittynyt jättiläiskokoinen parkkialue! Kauppa on keskittynyt marketteihin. Kivijalassa ei enää tehdä ostoksia.). Mikä hajautetun

kaupunkirakenteen kustannus (yleiset investoinnit, talouskohtaiset investoinnit ja ylläpito)? Onko tilaa ci-tyihmiselle, joka haluaa palvelut kävelymatkan päähän? Onko demokratia menossa verkostoihin? Jossain määrin ehkä, mutta eivät ihmiset halua kommunikoida vain verkkojen avulla. Oletan, että tärkeät asiat sovi-taan kasvotusten. Verkostot eriarvostavat kansalaisia. Valmiudet käyttää verkkoja vaihtelevat jyrkästi.

"Voikin olla, että kaupunkikehityksen huomio siirtyy pikkuhiljaa keskuksista esikaupunkeihin, joissa on enemmän tilaa kaupunkilaisten omaehtoiselle toiminnalle. Esikaupungit eivät houkuttele ihmisiä tulevaisuudessa enää pelkästään tarjoamal-la halpaa asumista ja peruspalveluja. Eräs esikaupunkien tulevaisuuden mahdollisuus on kehittää niistä eräänlaisia tee se itse – kaupungin alustoja: tarjota asukkaille ”peruspalveluita”, joiden avulla asukkaat voivat itse kehittää esikaupunkia, sen ympäristöä, palveluita ja toimintoja. Myös tuotantoa ja työpaikkoja voi siirtyä yhä enemmän esikaupunkialueille, jos pienyrittäjät, osuuskunnat, työyhteisöhubit ja ”ammattilais-amatöörit” keskittyvät esikaupunkeihin."

Käsite 'esikaupunki' ei kuullostaa houkuttelevalta, koska sillä tarkoitetaan nykyään tylsiä asumalähiöitä. Jotain muuta pitäisi keksiä tilalle. Miten Espoo on kehittänyt esikaupunki-ideaa? Alue on kylvetty täyteen asumalähiöitä, jotka ovat lähes kokonaan yksityisautoilun varassa. Espoo voisi toimia uuden (esi)kaupunkikonseptin koelaboratoriona! Helsinkiläisenä totean kuitenkin, että myös cityssä on tilaa omaehtoiselle toiminnalle. Ei sitä varten pitäisi lähteä muualle rakentamaan erityisiä ympäristöjä. Ratkaisevaa on, miten city pääsee eroon autosumasta, joka on iso ongelma ja on tehnyt vanhat korttelit lähes asuinkelvottomiksi. Kyllä elävässä ci-tyssä pitäisi olla tilaa pienyrittäjille, osuuskunnille ja harrastuksille. Liikuntapainotteiselle harrastukselle ei city ole kovin sovelias. Mutta miksei urheiluhalleja ja -kenttiä rakenneta hyvin toimivien julkisten liikenneyhteyk-sien varsille keskustan ulkolaidoille? Luontopolut ja hyvät pyöräilytiet saatava mahtumaan kaupunkiraken-teisiin. Kaikkea ei pidä siirtää esikaupunkeihin, koska ihmisiä ymmärtääkseni asuu koko kaupungin alueella eikä esikaupungin ihanne ole nukkumalähiö.

"Merkityksellinen ja elämyksellinen ympäristö on innostava, välittävä, emotionaalisesti lämmin ja turvallinen. Esikaupungit ovat paikallisia, ja tässä on niiden etu: ihmiset haluavat luoda tiiviin tunnesiteen elämänsä ympäristöihinsä. Virikkeellinen ja monipuolinen ympäristö sitoo ihmisiä paikkaan ja luo paikan omaleimaista henkeä, mitkä puolestaan kannustavat edelleen oman asuin ympäristön muokkaamiseen."

Aivan yhtä tärkeää on pelastaa city näivettyemiseltä ja tuoda sen elinvoima takaisin: kohtuuhintaiset kaupun-kiasunnot, vuokra-asunnot, jotka sopivat nuorille lapsiperheille, koulut, harrastuspiirit, kivijalkakaupat, pik-kuteatterit, viihtyisät kahvilat, ravintolat, joissa on elävää musiikkia, lehtien lukusalit, kadut, joille ei saa py-säköidä (nyt Hgin kaupunki rahastaa jokaisesta kadun varren metristä!) ja vähemmän olutta tarjoavia juotto-loita! Cityyn tehdyt investoinnit olisi hyödynnettävä eri tavalla kuin nyt. Autoliikenne maan alle kuten esim. Pariisissa on tehty. Ongelmana on ihmisten luontosuhteen ylläpitäminen. Tarvitaan uusia palveluita ja mah-dollisuuksia, esim. kattopuutarhoja cityyn!

"Hybriditilat luovat uutta sekoittamalla eri toimialoja, toimintamalleja, instituutioita, ihmisryhmiä, kulttuureja jne. – vaikkapa työtä ja vapaa-aikaa tai koulua ja kirjastoa. Usein tällaisissa tiloissa on tavalla tai toisella kyse yksityisen ja julkisen tilan lomittumisesta. ”Julkeissa olohuoneissa” asukkaat voivat esimerkiksi ripustaa omia riippumattojaan puiston puihin tai järjestää kotonaan avoimia tilaisuuksia Ravintolapäivän tapaan. Jos työhöbit eivät tuo yhteen vain eri aloilla työskenteleviä, vaan myös ammattilaisia ja harrastajia, ne sekoittavat toisiinsa yksityistä vapaa-ajan ja julkista työn maailmaa."

Eivätkö ihmiset enää kaipa yksityisyyttä? Sehän on mitä suomalaisin ihmisen ominaisuus!

LIITE 4 KÄSITEANALYYSIÄ LÄHIÖ-TRIO -HANKKEIDEN KESKEISISTÄ KONSEPTEISTA

Sirkka Heinonen, Juho Ruotsalainen ja Sofi Kurki

Kaupunkielämää keskuksissa ja laidoilla **Käsiteanalyysia LÄHIÖ-TRIO -hankkeiden** **keskeisistä konsepteista**

ELOISA-Hanke (Elävä esikaupunki)
Tekesin Tila-ohjelma

Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto
Helsinki 2013

*”Ihmiskunnan historiassa
jokainen merkittävä luovuuden purkaus
liittyy kaupunkikehitykseen”*

– Sir Peter Hall –

© Sirkka Heinonen, Juho Ruotsalainen ja Sofi Kurki
Kannen kuva: Sirkka Heinonen, Maastricht

SISÄLTÖ

I.	JOHDANTO	42
2.	KAUPUNKI- JA YHDYSKUNTAKÄSITTEITÄ.....	44
2.1	Ekokaupunki	44
2.2	Esikaupunki	46
2.3	Kaupunki	47
2.4	Keskusta	50
2.5	Kylä.....	51
2.6	Lähiö.....	52
2.7	Maaseutu	54
2.8	Megakaupunki.....	55
2.9	Metropoli	56
2.10	Metsäkaupunki	57
2.11	Puutarhakaupunki.....	58
2.12	Reunakaupunki.....	60
2.13	Verkostokaupunki	61
2.14	Välikaupunki.....	63
2.15	Yhdyskunta.....	64
2.16	Älykäs kaupunki	65
	LÄHTEET	67

1. JOHDANTO

Tekesin TILA-ohjelmaan kuuluvassa, Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa vuosina 2011–2013 tehdyssä Elävä esikaupunki (ELOISA) -hankkeessa¹ sekä kolmesta esikaupunkien kehittämistä käsittelevästä hankkeesta muodostuvassa Lähiö-Triossa² on huomattu tarve kompaktiin kaupunkitutkimuksen käsittekoosteeseen ja -analyysiin. Käsittekoosteen ja -analyysin tarkoituksena on toisaalta selkeyttää käsitteiden merkitystä ja niiden välisiä eroja, ja toisaalta hahmottaa niiden avulla lähiöiden, esikaupunkien ja kaupunkien muutosta.

Seuraavassa esitetään lyhyt käsiteanalyysi LÄHIÖ-TRIO -hankkeiden kannalta keskeisistä yhdyskuntasuunnittelun konsepteista. Kustakin konseptista esitetään lyhyt kuvaus alkuperästä ja sisällöstä. Lisäksi konseptien termit on käännetty ruotsiksi, englanniksi, ranskaksi ja espanjaksi (mikäli jonkin kielistä vastinetta ei ole käytössä tai löydetty, kohta on jätetty tyhjäksi). Konseptit ovat syntyneet tietystä ajassa ja paikassa, ja niiden sisältö muuntuu luonnollisesti eri yhteiskuntavaiheiden myötä. Esimerkiksi lähiö- ja esikaupunkikonsepteja pidetään joskus jopa synonyymeinä. Tämän vuoksi on tärkeää määritellä ja eritellä konsepteja, jotta ymmärretään mistä puhutaan ja jotta ollaan tietoisia käsitteiden eri merkityksistä. Wittgensteinilaisittain ”kieleni rajat ovat maailmani rajat”. Se, miten samaa termiä käytetään eri merkityksissä, eri aikoina ja eri paikoissa vaikuttaa siihen, miten puhutaan, ja siten siihen miten yhdyskuntasuunnittelua katsotaan. Termeihin kiinnittyy erilaisia konnotaatioita, erilaisia tulkintoja, painotuksia ja merkityksiä. Yhteisen ymmärryksen saamiseksi on hyvä valottaa näitä erilaisia termien käytänteitä.

Yhteiskunta muodostuu yhdyskunnista. Yhdyskunta on ihmisten (ja muiden eliöiden) muodostama yhteisö. Yhdyskunta sijoittuu aina johonkin paikkaan ja aikaan, ja yhdyskunnalla on oma elinympäristö. Yhdyskunnalla on oma rakenteensa – yhdyskuntarakenne. Yhdyskuntarakenne muodostuu kahdesta osasta, rakennetusta ympäristöstä ja luonnonympäristöstä. Karkeasti jaoteltuna rakennettu ympäristö voidaan jakaa asuinrakennuksiin, tuotantorakennuksiin ja fyysiseen perusrakenteeseen eli infrastruktuuriin. Perusrakenne jakautuu sosiaaliseen ja tekniseen infrastruktuuriin. Sosiaalinen infrastruktuuri kattaa julkiset palvelut (terveys, sosiaalitoimi, koulutus, hallinto ym.) ja yksityiset palvelut (kauppa, pankki, kulttuuri ym.), tekniseen infrastruktuuriin kuuluvat vesihuolto (vesijohto, sadevesi, jätevesi), energiahuolto, jätehuolto, tietoverkot ja sinivihreä infrastruktuuri (rakennetut viher- ja vesialueet). Luonnon infrastruktuuria on koko muu elinympäristö.

Yhdyskuntien rakentumiseen ja urbanisaatioon liittyvä käsitteistö on erittäin laaja ja monipolvinen. Tähän kuvaukseen on kuitenkin otettu mukaan vain aivan keskeisimmät kaupunki- ja yhdyskuntakäsitteet. Alun perin hankkeeseen ei sisältynyt tehtävänä tätä käsiteanalyysia. Hankkeen aikana tunnistettiin tarve tälle työlle ja päätettiin tehdä se kompaktissa muodossa.

Arkkitehti Tapani Launis (2006) muistuttaa, että yhdyskuntien muodostuminen ei ole mekaanista ja mekaanisten neutraalien ”arkkityyppisten” mallien avulla yksioikoisesti selitettävissä. Samoin yhdyskuntatyyppien määrittely ei ole yksiselitteistä, vaan ymmärrystä kerroksellisesti avaavaa. Paikallaan pysyvät yhdyskunnat syntyivät, kun vaeltajakansat pysähtyivät viljelemään maata ”asutun puolikuun” alueella ja globaalisti suurten jokien suistoissa. Ylijäämäviljasta syntyi myytävää ja vähitellen kauppareitit ja meritiet

¹ ELOISA-hankkeesta ks. tarkemmin kolme Tulevaisuusklänikka-raporttia
Raportti I: Heinonen, S., Kurki, S., Laurén, L-M. & Ruotsalainen, J. (2011) Elämykselliseen yhteisöllisyyteen. Elävä esikaupunki -hankkeen tulevaisuusklänikka ”Perspective” 27.10.2011
http://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/etutu/Documents/eTutu_2011_12.pdf

Raportti II: Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2012) Ihmistien kaupunki 2030. Elävä esikaupunki -hankkeen 2. tulevaisuusklänikka ”Opportunity” 16.4.2012. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Tutu e-julkaisu 7/2012. http://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/e-tutu/Documents/eTutu_2012-7.pdf

Raportti III: Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2013) Kuvitelu kaupunki. Elävä esikaupunki -hankkeen 3. tulevaisuusklänikka ”Solutions” 24.9.2013. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Tutu eBook 7/2013.

² LÄHIÖ-TRIO -hankekokonaisuus muodostuu kolmesta Tekes-hankkeesta: Elävä esikaupunki (ELOISA, eloisaurba.fi), Kestävät lähipalvelut alueiden hyvinvoinnin lujittamiseksi (SUSECO, <http://asli.fi/fi/kaynnissa-olevat-tutkimushankkeet/susecon-kestavat-lahipalvelut-alueiden-hyvinvoinnin-lujittamiseksi>) ja Tulevaisuuden elinvoimaiset lähiöt (ELÄVÄ, http://maa.aalto.fi/en/reg/reb/reb_projects_en/elava/).

täydensivät kaupankäynnin valikoimaa koko tunnetun maailman alueella mahdollistaen kaupunkikulttuurien synnyn.

Kaupunkien yleisilme ei järjestynyt sittemmin mekaanisesti tiettyjen mallien mukaan, vaan seurasi kunkin aikakauden eetosta ja yhteiskunnallisia henkisiä ja materiaalisia pyrkimyksiä. Launis korostaa, että yhdyskunnat ovat aina muodostuneet kulloisenkin yhteiskunnallisen kehityksen, henkisten ja materiaalisten edellytysten ja myös tahdonvaltaisen kulttuurisen hengen mukaan. Ihmisillä on tuskin koskaan ollut mekaanisesti ja rationaalisesti toteutuneita perusmuotoja yhdyskunnille, vaikkakin puhtaat ihannemallit toteutuvat silloin tällöin esimerkiksi autoritaarisen hallinnon tuloksena (ruutukaava tms.). Myös puhtaasti ympäristöä huomioon ottavaa tapaa rakentaa yhdyskuntia löytyy harvoin (Rapoport 1967). Olennaisimmillaan yhdyskunnat ovat aina osoitus kunkin aikakauden ajan hengestä ja ihmisyhteisöjen toimintaperiaatteista sekä tarpeista. Juuri näiden peruspiirteiden tavoittamiseksi kaupunkitypologiat ja käsitelmääritykset ovat tarpeen, vaikka ne eivät koskaan kuvaisikaan todellisuutta sellaisenaan.

Viimeaikaisessa kaupunkikehityksessä keskeinen on niin kutsuttu *urban sprawl* -ilmiö, eli kaupunkirakenteen hajautuminen. Kaupungit leviävät ja niiden ulkoreunat muuttavat jatkuvasti muotoaan erityisesti teollistumisesta lähtien kiihtyneen kaupungistumisen seurauksena (Lahti 2004). Tämän vuoksi – ja luonnollisesti koska esikaupungit olivat Lähiö-Trion Elävä esikaupunki -hankkeen tutkimuskohteena – käsitteanalyysiin on sisällytetty useita kaupunkikeskustan ulkopuolisiin alueisiin liittyviä käsitteitä.

Kaupunkikehitystä kuvaavat perinteiset mallit keskittyvät usein sosio-ekonomisiin tarkasteluihin, kuten tuotanto- ja markkina-alueisiin, saavutettavuuteen jne. Jälkitekollisen kehityksen myötä sosioekonomiset mallit ovat kuitenkin menettäneet selitysvoimaansa. Uudet mallit ottavat urbanisoitumisen kuvaamiseen ja selittämiseen mukaan sosio-ekonomisten tekijöiden lisäksi muitakin muutosvoimia. (Lahti 2004). Tässä käsitteanalyysissä kaupunkikäsitteitä lähestytään tällaisesta hybridimäisestä selitysmallista käsin.

Tulevaisuudentutkimuksen näkökulmasta kaupungistuminen on megatrendi, vahva yleisesti tunnettu kehityssuuntaus, jonka suuntaa on vaikeaa muuttaa lyhyellä tähtäyksellä. Megatrendien ominaisuuksiin kuuluu, että niitä vahvistavat ja ruokkivat lukuisat muut trendit. Niihin voi kytkeytyä jokin toinen megatrendi – kuten ilmastonmuutos, mikä yhteisvaikutuksena voi aiheuttaa kehityssuunnan oikaisemista tai tarkennusta. Joskus megatrendin kylkeen syntyy lukuisia vastavirtauksia, pyörteitä nousevista trendeistä tai vieläkin heikommista signaaleista – merkeistä vasta oraalla olevista, mutta vahvistuessaan merkitykselliseksi nousevista ilmiöistä. Käsitteanalyysissä on kuvausten yhteyteen liitetty jonkin verran myös tätä koskevaa havainnointia.

Käsitteistön laadinnassa on ollut ELOISA-hankkeen tutkijoiden (kirjoittajien) lisäksi mukana myös kehityspäällikkö Leena-Maija Laurén Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta. Käsittekuvauksia ovat muokanneet ja kommentoineet lisäksi arkkitehti Tapani Launis (Arkkitehtitoimisto Tapani Launis Oy), arkkitehti Markku Norvasuo (Aalto-yliopisto) ja arkkitehti Pekka Lahti (VTT). Kiitämme kaikkia työhön osallistuneita asiantuntijoita.

2. KAUPUNKI- JA YHDYSKUNTAKÄSITTEITÄ

Tässä luvussa esitetään kaupunki- ja yhdyskuntasuunnittelun keskeisiä käsitteitä ja niistä käytettyjä termejä. Käsitteitä on tarkoituksella pelkistetty äärimmilleen. Yhdyskuntarakenteen muodostumiseen on tunnistettavissa aina jokin ajassa tai yhteiskunnassa tapahtuvan toiminnan mahdollistama ja aiheuttama fyysisen ympäristön muotoutumisperiaate. Nämä periaatteet antavat aihetta myös vastaavan käsitteistön määrittelyyn ja kuvailuun sekä niiden välittämiin konnotaatioihin. Käsitteet on kuvattu aakkosjärjestyksessä ja esitetty niitä kuvaavia määritelmiä ja yleiskuvauksia. Lisäksi suomenkielisille termeille on annettu ruotsin-, englannin-, ranskan- ja espanjankieliset vastineet.

2.1 Ekokaupunki

Käsite ja siihen viittaava termi	Ruotsinkielinen termi	Englanninkielinen termi	Ranskankielinen termi	Espanjankielinen termi
Ekokaupunki	ekostad	Eco City	Ecocité (f), ville durable (f)	ecociudad (f), ecópolis
Käsitteen kuvaus				
Ekokaupunki on kaupunki, jonka ympäristöasetusta on pienennetty kaupunkisuunnittelulla, ekorakentamisella, uusiutuvan energian tuotannolla sekä joukko- ja kevyellä liikenteellä. Ekokaupungin materiaalien ja energiankulutus sekä hiilidioksidipäästöt ovat tavallista kaupunkia pienemmät. (http://fi.wikipedia.org/wiki/Ekokaupunki.) Ekokaupunki-käsitteen otti ensimmäisenä käyttöön Richard Registerin perustama Urban Ecology -järjestö vuonna 1975.				
Ekokaupungille voidaan antaa seuraavat kriteerit (Roseland 1997): • Omavaraistalous, jonka energia- ja materiaaliressurit tuotetaan paikallisesti• Energiantuotanto on hiilineutraalia ja perustuu uusiutuviin energialähteisiin• Resurssitehokas: energiaa ja vettä kulutetaan mahdollisimman energiatehokkaasti ja kierrätysjärjestelmä toimii siten, että jätettä ei synny• Kaupunki on suunniteltu ja julkinen liikenne järjestetty siten, että käveleminen on ensisijainen liikkumismuoto, toiseksi pyöräily ja kolmanneksi julkinen joukkoliikenne• Tiivit, monimuotoiset, vihreät, turvalliset, viihtyisät, elinvoimaiset ja monikäyttöiset asuinalueet, jotka ovat hyvien kulkuyhteyksien varrella• Ympäristötuhoja kärsineet alueet on ekorestauroitu• Kaupungin kaikille asukkaille taataan kohtuuhintaiset asunnot ja vähemmistöjen työllistymistä tuetaan• Kaupunki tukee paikallista maataloutta sekä kaupunkiviljelyksiä• Kaupunki tukee vähämateriaalista elämäntapaa ja tarjoaa runsaasti tietoa ympäristönsuojelusta ja ekologisesta kestävydestä• Kaupunki tekee yhteistyötä yritysten kanssa, jotta ne saastuttaisivat mahdollisimman vähän				
Ekokaupunki voidaan nähdä kestävyuden ohella myös esteettisestä näkökulmasta. Tällöin voidaan puhua vihreästä tai <i>vehreästä</i> kaupungista. Vehreä tarkoittaa rehevää ja vehmaan vihreää ja sanalla on neutraalin kuvauksen lisäksi lyyrinen vire. Vehreä kaupunki on ekokaupunki, jossa kasvillisuus ja luonnonelementit ovat läsnä kaikkialla ja esimerkiksi rakennusten pinnat voivat olla viherkasvien peittämiä. (Heinonen & Halonen 2007, 16.) Esteettinen näkökulma muistuttaa siitä, mikä usein luontoa tarkasteltaessa unohtuu: paitsi että ihminen vaikuttaa luontoon, luonto vaikuttaa ihmiseen. Ekokaupungista voidaan käyttää myös nimitystä ekopolis.				

Ekokaupunkiin voidaan myös viitata, vaikkakin harvemmin, termillä biopolis. Tällöin kaupunkisuunnittelu integroituu osaksi bioregionalismia ja jopa biopolitiikkaa, jolla tosin on useita ristiriitaisiakin merkityksiä. Ekokaupungit osana biopolitiikkaa tarkoittaa kaikkien elämänmuotojen hyvinvoinnin ja keskinäisen vuorovaikutuksen huomioon ottamista.

Viime vuosina ekokaupungin rinnalle on noussut vähähiilikaupunkia tarkoittava ilmaisu Low-Carbon City tai hiiletön kaupunki Post-Carbon City (Heinonen 2013). Suomessa ekokylä (kylät muokataan vastaamaan ekosuunnittelun periaatteita) perustettiin jo vuosikymmeniä sitten. Kiinassa puolestaan alettiin 1990-luvulla suunnitella kokonaisia uusia kaupunkeja ekokaupungeiksi, samalla kun satoja uusia kaupunkeja rakennetaan edelleen perinteisesti. Joissain arabimaissa on myös kiinnostuttu kompaktien kaupunkien rakentamisesta uusiutuvan energian, kevyen liikenteen ja jätteiden täyskierrätyksen pohjalta, esimerkkinä mainittakoon Masdar City Abu Dhabissa.

Ekokaupunkien suunnittelu ja rakentaminen kytkeytyvät kaupungistumisen megatrendiin. Kun yhä isompi osa väestöstä muuttaa kaupunkiin, kaupunkien ekologiseen kestävyys on vastaavasti panostettava. Ekokaupunkeja ajaa luonnollisesti myös ilmastonmuutoksen megatrendi ja valtioiden väliset ilmastopöytäkirjat, ja vähitellen suunnitteluperiaatteisiin integroitu kestävä kehityksen tavoitteiden huomioon ottaminen.

Launoksen mukaan ilmastonmuutos, joka on uusi ihmiskunnan kannalta historiallinen tekijä, vienee kaupunkisuunnittelun uudelle vakavuusasteelle. Ihmiskunta voi joutua vielä tämän vuosisadan aikana tilanteeseen, jossa maapallo voi elättää ainoastaan viidennen tai pahimmillaan kymmenennen osan nykyisestä väestöstään. Vedenpinta nousee rajusti ja peittääneen alle ne yhdyskunnat, jotka muodostuivat kaupunkien rakentamisen alkuaikoina jokien suistoalueille ja valtamerien rannikoille. Tällöin kaupungistumisen megatrendi yhdistettynä ilmastonmuutokseen synnyttää uuden megatrendin – ilmastopakolaisuuden ja massiivisen globaalin muuttoliikkeen.

Kuva 1. Ekokaupungin periaatteita on usein sovellettu yliopistokampusten suunnitteluun. MIT Campus Boston.

2.2 Esikaupunki

Käsite ja siihen viittava termi	Ruotsinkielinen termi	Englanninkielinen termi	Ranskankielinen termi	Espanjankielinen termi
Esikaupunki	förort	suburb, outskirts, urban fringe, fringe area	banlieue (f), faubourg, périphérie (f)	suburbio (m), barrio periférico (m)

Käsitteen kuvaus

Esikaupunki (lat. suburbium <= sub = alla + urbs = kaupunki)) on kantakaupungin ulkopuolella oleva, kaupunkiin hallinnollisesti kuuluva osa. Esikaupungeiksi nimitetään kuitenkin yleensä kaikkia keskustasta etäämpänä sijaitsevia asunalähiöitä riippumatta siitä, sijaitsevatko ne kaupungin alueella tai sen ulkopuolella. Esikaupunkialueet ovat usein asuntovaltaisia, ja asukastiheys ja rakennustehokkuus ovat matalampia kuin keskustassa.

Alun perin esikaupunki on tarkoittanut kaupungin laidalla olevia, varsinaiseen kaupunkiin kuulumattomia ja kaavoittamattomia alueita. Antiikin aikana esikaupunkialueet olivat kaupunginmuurin ulkopuolella olevia kyliä ja maaseutuvilloja. Kaupungin ja esikaupungin välinen selvä ero jatkui läpi keski-ajan ja renessanssin. Kaupungit pysyivät pinta-alaltaan pieninä ja asutus tiiviinä. Teollistumisen myötä kaupungit alkoivat kuitenkin kasvaa erittäin nopeasti, eikä ylikansoitettujen kaupunkien alueella enää riittänyt tilaa kaikille. Suurimpien kaupunkien ympärille syntyi esikaupunkivyöhyke, jonne siirtyi kaupungeissa työskentelevää väestöä. Esikaupunkialueille rakennettiin toisaalta työväestön asutusta, toisaalta vauraan keski- ja yläluokan maaseutu-asuntoja. Ydinkaupungin ja esikaupunkien välinen ero hämärtyi vähitellen, ja monet esikaupungit liitettiin osaksi kaupunkia. Autoistuminen ja voimakas kaupungistuminen ovat 1900-luvulta lähtien kasvattaneet esimerkiksi Yhdysvalloissa kaupunkien ympärille laajoja esikaupunkialueita, mikä on johtanut kaupunkirakenteen hajautumiseen.

Suomessa perinteiset esikaupunkialueet ovat usein syntyneet kantakaupungin laidalle, ja ne liittyvät yleensä selvemmin vanhaan kaupunkirakenteeseen kuin 1960–1970 -luvulla rakennetut lähiöt, jotka on sijoitettu jo alun perin etäämmälle kantakaupungista.

Esikaupungit on perinteisesti mielletty ydinkeskustoja vähempiarvoisiksi. Luonnonläheisyyden, hitaan elämän, monipaikkaisuuden ja prosumeristisen tee-se-itse-eetoksen heikot signaalit voivat kuitenkin nostaa esikaupunkien arvostusta tulevaisuudessa. Koska esikaupungeissa on keskustoja enemmän vapaata ja kontrolloimatonta tilaa, ne tarjoavat keskustoja otollisemman ympäristön yksilöiden ja paikallisyhteisöjen omaehtoiselle toiminnalle. (Heinonen & Ruotsalainen 2012.)

Ks. esim. Mumford 1949, 172; Rykwert 2000, 160–188.

2.3 Kaupunki

Käsite ja siihen viittaava termi	Ruotsinkielinen termi	Englanninkielinen termi	Ranskankielinen termi	Espanjankielinen termi
Kaupunki	stad	city, town	ville (f)	ciudad (f)
Käsitteen kuvaus Kaupunki on suurehko väestökeskittymä, jossa asutus on kaupunkia ympäröivää maaseutua tiheämpää. Kaupunki-käsitteen määrittely on häilyvä ja eri maissa erilaista. Euroopan unionin tilastoviranomainen määrittelee kaupungeiksi sellaiset hallinnolliset alueet, joilla asuu vähintään 50 000 asukasta ja joiden väestötiheys on vähintään 500 henkeä neliökilometriä kohti. Tämän määritelmän perusteella esimerkiksi Tamperetta ei määriteltäisi kaupungiksi, koska siihen on liitetty harvaan asuttuja naapurikuntia, vaikka sen keskusta onkin hyvin kaupunkimainen. Englannin kielessä käytetään yli 100 000 asukkaan kaupungista nimitystä city ja tätä pienemmästä nimitystä town. Nimellä city kutsuttiin alun perin sellaisia kaupunkeja, joihin oli rakennettu katedraali. Monissa Euroopan maissa kaupungilla tarkoitettiin aikaisemmin paikkakuntaa, jolle oli valtiovallan päätöksellä myönnetty erityiset kaupunkioikeudet. Kaupungin erottaa maaseudusta usein hallinnollinen raja. Kaupunkien asukkaiden elinkeinoja ovat lähinnä jalostus ja palvelut, sillä maatalous on enimmäkseen joutunut väistymään asuntojen ja tuotantolaitosten tieltä. Kaupungit ovat talousalueidensa keskuksia, ja niissä sijaitsee hallinnon, terveydenhoidon, kulttuurin ja koulutuksen toimintoja. Itse sana kaupunki on alun perin tarkoittanut kauppa- paikkaa. Suomessa kaupungilla tarkoitetaan joko kaupunki-nimitystä käyttävää kuntaa tai kaupunki-nimitystä käyttävän kunnan keskustaajamaa. Kaupungistumisen mittarina voidaan pitää taajamissa kaupunkimaisesti asuvan väestön määrää, vaikka vain muutamaa taajamaa kutsutaan kaupungiksi. Kaupunkien koon vertailu on erilaisten tilastointi- ja määrittelyerojen vuoksi vaikeaa, mutta voidaan kuitenkin arvioida, että vuonna 2007 jo puolet maailman väestöstä asui kaupungeissa tai kaupunkimaisissa taajamissa. Usean eri kaupungin kasvaessa ja sulautuessa yhteen syntyy konurbaatio (conurbation). Miljoonakaupungeista käytetään myös nimitystä metropoli. Kymmenen miljoonan asukkaan kaupunkia kutsutaan megakaupungiksi. Suurten metropolien yhteen sulautumaa kutsutaan megalopoliksi. (Ks kohdat megakaupunki ja metropoli). Kaupungistuminen alkoi yli 6000 vuotta sitten maanviljelyn myötä Lähi-idässä. Aiemmin historiassa kaupungin ja maaseudun välinen raja oli jyrkkä. Keski-Euroopassa kaupungit olivat keskiajalla erotettu ympäröivästä maaseudusta muureilla, ja kaupankäynnin verottamisen vuoksi kaupunkien rajoilla oli tulliaitaukset. Teollistumisen myötä kaupungit ovat laajentuneet alueellisesti, ja autoistuminen on edelleen laskenut kaupunkien väestötiheyttä 1900-luvulla. Kaupunki oli aiemmin sekä hallinnollisesti että maantieteellisesti selkeästi rajattavissa oleva kokonaisuus, mutta esikaupungistumisen myötä tämä rajaaminen on käynyt hankalammaksi. Kaupunkimaisen asutuksen piirteitä on myös sellaisissa tiheästi asutuissa yhdyskunnissa, jotka eivät kutsu itseään kaupungeiksi. Kaupunkikehityksen synty muotoutui uskonnollisen ja poliittisen vallan kudelmana. Kaupan ja vaurauden myötä taide ja kulttuuri kukoistivat ja saivat vahvan statuksen. Kaupungeista tuli kulttuurisen arvon ja luovan talouden paikkoja. Hallitsijat ja vallankäyttäjät ovat kautta aikojen ymmärtäneet taiteen, arkkitehtuurin ja kaupunkitilojen vaikuttavuuden propaganda-arvon. Antiikin Kreikan filosofit väittelivät siitä, mikä tekee kaupungista ihanteellisen. Platonin lähes 2400 vuotta sitten kirjoittamassa Valtio-teoksessa pohdittiin tätä kysymystä. Platonin mukaan täydellistä ihannekaupunkia leimaa jär-				

jestys, oikeudenmukaisuus, järki ja filosofia. Renessanssin aikaan ihannekaupungin teema oli suosittu etenkin maalaustaiteessa. Leonardo da Vinci hahmotteli ihannekaupungin mallin varsin pragmaattisesti. Hän kuvasi kaupungin tyylikkäine rakennuksineen ja järjestystä ilmentävine tilavine aukioineen kaupunkilaisten nautittavana, erillään muista toiminnoista kuten kanaaleissa kulkevasta liikenteestä. Mason (2013, 7) huomauttaa, että kaupunkien viihtyisyysindeksit (livability index) eivät aina mene yhteen sen kanssa, mikä mielletään unelmakaupungiksi (dream city). Kokonaisuudessaan unelmakaupungit voivat yhtä aikaa olla negatiivisten indikaattorien kuten esimerkiksi rikollisuuden leimaamia - esimerkiksi Rio de Janeiro. Lontoo ja New York voivat olla joillekin unelmakaupunkeja, vaikka ne eivät pärjää kansainvälisissä asuinviihtyisyysvertailuissa. Järjestys ja eleganssi eivät myöskään riitä ihannekaupungin mittareiksi, niissä tulee olla elämää ja elinvoimaisuutta.

Launis (2006) tuo esiin, kuinka antiikin maailman kaupunkien yleisilme ja kaupunkirakenne korostivat hallitsijoiden ja hallinnon valtaa. Kaupunkien asukkaat sijoittuivat keskustaytimen ympärille ja puolustusmuurien sisäpuolelle useimmiten orgaanisesti rakentuneeseen tiiviiseen kaupunkirakenteeseen. Keskiaikainen kaupunki oli vertikaalinen, henkisiä arvoja korostava ja puolustuksellinen, kirkon ympärille orgaanisesti muodostunut ja muurien suojaama yhteisö. Renessanssin kaupunki puolestaan oli horisontaalinen ihmisten keskinäisen vaihdon foorumi. Arkkitehtuuri syntyi itsenäisenä (Alberti ym.) ja oli muotoa korostavaa, antiikista muotosisältönsä eklektisesti saavaa.

Barokin kaupunkitila oli arkkitehtonisesti dynaamisia muotoja ja tilallisia efektejä hyväksikäyttävää, myös samalla kirkollisen ja maallisen vallan arkkitehtuuria (Rooma). Kauppakaupungit (Hansakaupungit ym) korostivat kaupallista kanssakäymistä ja mahdollistivat porvariston nousun. Industrialismi hajotti vanhat yhteiskunnalliset rakenteet. Keskiaikaisen kirkon keskeisen aseman korvasi tehdas, ensin jopa työläisten asuinpaikkana. Myöhemmin rakennettiin työläisten asuinalueet tehtaiden tuntumaan (myös Suomessa) ja työläisten vuokratilat, esimerkiksi Englannissa "tenements".

Valistus loi pohjan teollisen yhteiskunnan eetokselle, myös "modernin" käsitteelle sekä rationaalisen ajattelun korostumiselle. Samaan aikaan 1800-luvun lopulla esiintyi myös romantiikan ja kansallistunteen aatteellisia virtauksia. Rationaalinen ajattelu, luonnontieteiden korostuminen tiedemaailmassa ja tekninen kehitys voimistivat teollista kehitystä ja samalla muodostui teollisen yhteiskunnan tyyppillinen elinympäristö ja yhdyskuntarakenne. Yksilön vapauden korostuminen ja individualismi loivat kaupunkiin avoimuuden ja modernin demokraattisen kehittämisperiaatteen.

Modernismissa pyrittiin Launoksen (2006) mukaan rationalisoimaan (CIAM, Le Corbusier et al) kaupunkirakennetta. Uusien mahdollisuuksien, teollisen rakentamisen, liikenteen ja autoistumisen jopa hurmoksellinen korostaminen 1900-luvun alussa ilmeni modernistisissa julistuksissa. Samalla luotiin eriytynyt yhdyskuntarakenne, jossa jokaisella toiminnalla oli oma alueensa ja merkityksensä, ja kehittyvät liikennemuodot (raideliikenne ensiksi) mahdollisti liikkumisen pitkienkin etäisyyksien takaa. Vaikka CIAM -kongressi yritti viedä modernismin rationaalista suuntausta eteenpäin ennen toista maailmansotaa ja vielä viisikymmenluvulla, oli marginaalissa myös vastakkaisia virtauksia. Esimerkiksi Camillo Sitte toi esiin keskiaikaista sekoittunutta kaupunkirakennetta ja kaupunkitilaa korostavia näkemyksiä, joista hyvänä kotimaisena esimerkkinä on Töölön kaupunginosa Helsingissä. Modernismin universaalisuus voitti paikallisuuden, vaikka näkemyksiä myös paikallisuuden merkittävydestä ilmeni (Siegfried Giedion). Toisen maailmasodan jälleenrakentamisessa oli ainoa mahdollisuus käyttää modernistisen ajattelun mukaista teollisesti tuotettua monotonista kerrostaloasutusta rakentamisen perusmallina. Kaupunkirakenteen ja toimintojen sekoittaminen ja pienimuotoisuuden korostaminen hyväksyttiin vasta 1980-luvulla (Kevin Lynch et al) Suomessakin purettiin vanhat puutaloalueet maakuntakeskuksissa 1970-luvulla ja tilalle rakennettiin elementtirakenteisia kerrostaloja.

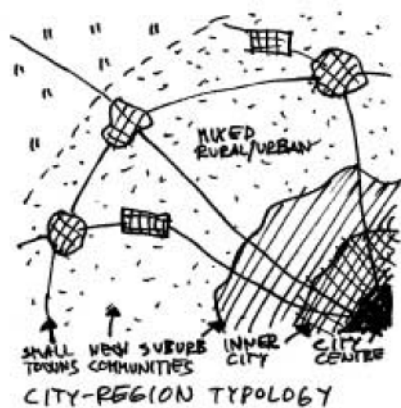
Aikaisemmin Suomen lainsäädännössä oli huomattavia eroja kaupunkien ja maaseudun välillä. Keskiajalta vuoteen 1734 saakka kaupungeissa oli voimassa eri laki, kaupunkilaki, kuin maaseudulla voimassa ollut maanlaki. Myöhemminkin kaupunkikäynti pyrittiin erään poikkeuksin keskittämään kaupunkeihin. Porvariston ja kaupunkien erioikeudet vahvistettiin vielä 23. helmikuuta 1789 annetulla vakuutuksella, jonka tärkeimmät säännökset tosin kumottiin jo 1800-luvulla. Eräät, käytännössä jo merkittömiksi jääneet osat pysyivät kuitenkin voimassa vuoteen 1995 saakka.

Kaupungin perustamisesta päätti hallitsija, joka myönsi kaupunkioikeudet. Kaupungitkin jaettiin 1600-luvulla kahteen ryhmään, tapulikaupunkeihin ja maakaupunkeihin, ja vain edelliset saivat käydä ulkomaankauppaa. Tämä ero kumottiin lopullisesti vuonna 1879, jolloin lainsäädäntöön tehtiin muutenkin huomattavia muutoksia elinkeinovapauden toteuttamiseksi.

Vielä tämän jälkeen Suomessa kaupungeilla oli joukko erityisiä oikeuksia ja velvollisuuksia, joita muilla kunnilla ei ollut. Näitä oikeuksia ja velvollisuuksia ei ollut myöskään kauppaloilla, joita alettiin perustaa 1800-luvulla. Kaupungit muun muassa ylläpitivät maistraattia ja raastuvanoikeutta; maaseudulla vastaavia tehtäviä hoitivat valtion viranomaiset, kuten nimismies ja kihlakunnanoikeus. Nykyisin kaupunki-nimityksellä ei enää ole juridista merkitystä. Nykyään Suomessa on vain yksi kuntamuoto ja kunta voi itse päättää, käytetäänkö siitä virallisesti kaupunki-nimitystä.

Nykyään kaupungistuminen on yksi megatrendeistä, kaikkeen kehitykseen vaikuttavista kehityskuluista, joita on vaikea lyhyellä aikavälillä muuttaa. Megatrendien suuntaan voidaan kuitenkin vaikuttaa. Esimerkiksi kaupungistumisen megatrendissä on tärkeä ero siinä, suunnitellaanko kaupunkeja tulevaisuudessa edelleen virkamiesvetoisesti vai otetaanko kaupunkilaisia mukaan suunnitteluun ja kaupunkitilan luomiseen. Heikoista signaaleista kaupungistumisen megatrendiin voi puolestaan vaikuttaa esimerkiksi biomimiikka, jolla tarkoitetaan luonnon muotojen ja prosessien jäljittelyä.

Ks. esim. Mumford 1949, 263–269.

Kuva 2. Kaupunkialueen malli Lahden (2004) mukaan.

Kuva 3. Perth, Australia.

2.4 Keskusta

Käsite ja siihen viit- taava termi	Ruotsinkieli- nen termi	Englannin- kielinen termi	Ranskankieli- nen termi	Espanjankieli- nen termi
Keskusta, ydinkeskus, kantakaupunki	centrum, stadskärna, innerstad	city core, urban core, urban cen- tre, downtown area (US), city center (US), town center	centre urbain (m), centre (de la) ville	centro (m)

Käsitteen kuvaus

Taajaman osa, jonne kaupungin, kunnan tai muun alueen palvelut ja asutus ovat keskittyneet. Kaupungeissa keskusta on usein myös kaupungin vanhin osa. Kaupungin keskusta on kaupan, hallinnon, julkisten toimintojen, vapaa-ajan, kulttuurin, seurustelun ja huvielämän kohtauspaikka. Suuri väestötiheys mahdollistaa lyhyet kävelymatkat, kattavan joukkoliikenteen ja lukuisat lähipalvelut. Keskusta palvelee niin kaupungin kuin sen ympäristönkin asukkaita.

Keskustat ovat edelleen ennen kaikkea taloudellisen toiminnan paikkoja. Samalla keskustat ovat hyvin kontrolloituja ja järjestyneitä ympäristöjä. Historiallisesti kaupunkikeskustat ovat kuitenkin olleet tuotannon sijaan kulttuurin, vuorovaikutuksen ja kaupan keskuksia kuten edellä luonnehdimme. Vasta teollistuminen muutti kaupungit tuotantokeskittymiksi, ja vaikka teollisuus onkin pitkälti siirtynyt keskustojen ulkopuolelle, iso osa työpaikoista sijaitsee yhä keskustoissa.

Keskustat kantavat edelleen teollisen ajan ja byrokraattisen kontrollin perintöä, mutta jälkiteollinen yhteiskunta on muovannut käsityksiä hyvästä kaupunkiympäristöstä. Kaupunkisuunnittelun ei uusimpien näkemysten mukaan tulisi enää maksimoida tehokkuutta, vaan luoda esteettisesti viihtyisää, avointa ja ennen kaikkea kaupunkilaisten omaa toimintaa sallivaa ja mahdollistavaa esteettöntä kaupunkitilaa. Ajatus kaupungeista suunniteltuina ja tehtyinä kaupunkilaisille annettuina on väistymässä kaupunkilaiskeskeisyyden periaatteen tieltä. Kaupunkilaiset itse ovat aktiivisia kaupunkinsa suunnittelijoita ja tekijöitä, kahdensuuntaisia toimijoita.

Ks. esim. Rykwert 2000, 189–219.

Kuva 4. Keskustaan mahtuu ihmisiä, ajoneuvoa, vihreää, ja taidetta.

2.5 Kylä

Käsite ja siihen viit-taava termi	Ruotsinkieli-nen termi	Englannin-kielinen termi	Ranskankieli-nen termi	Espanjankielinen termi
Kylä	by	village, hamlet	Village (m)	pueblo (m)
Käsitteen kuvaus Kylä on kaupunkia pienempi ja maalaismaisempi yhdyskunnallinen yksikkö. Kylässä on infrastruktuuria ja palveluja tarpeeksi, jotta kyläyhteisö pystyy toimimaan. Perinteinen maaseutu ja kyläkeskukset voivat säilyä hyvinkin entisellään. Launis antaa esimerkkinä Ilomantsin Kauppaplatseen muodostumisen. Se on ollut iät ja ajat hallinnollinen maaseutukeskus. Kun kauppa vapautui 1800-luvun lopulla, muodostui kirkonkyläin vieläkin hahmotettavat pienimuotoiset hallinnollisten ja kaupallisten palvelujen kokonaisuudet. Kaupan keskittyminen aiheutti mittakaavan muutoksen ja kirkonkylän keskuksiin rakennettiin isoja ostoskeskuksia. Koska keskukset olivat täyteen rakennettuja ja maanhankinta uudisrakentamiseen oli hankalaa ja kallista, rakensi kunta asuntolainoitettua tuotantonsa halvan maan alueille - pelloille tms. pitkienkin etäisyyksien päähän entisistä kyläkeskuksista. Sama toistuu vieläkin ns. postimerkkikaavojen muodossa, tiiviitä omakotialueita syntyy maanomistajien ja kunnan kaavoittaessa lähialueiden pelloille (Järvenpää yms). Liikkuminen ja liikenne jätetään asukkaiden itse hoidettavaksi. Tilanteen on korjannut usein julkisen liikenteen kehittäminen ja raskas raideliikenne (esimerkkeinä Itäkeskus Helsingissä ja Kerava-Lahti-oikorata). Sodanjälkeisessä asutustoiminnassa oli tietoinen valtion ohjaus. Asutustilahallitus kontrolloi tyyppirakentamisellaan (rintamamiestalot) ja edisti lainoituksellaan sodasta palaavien ja siirtoväestön sijoittamista haja-asutusalueelle. Samalla rauhoitettiin yhteiskunnallinen tilanne kaupungeissa, joissa ei ollut valmiuksia ottaa vastaan lisää asukkaita. 1950-luvulla asuttiin kaupungissa vielä erittäin ahtaasti. Nykyinen valtakunnallinen rakennepolitiikka, tai suomalaisen aluepolitiikan ja aluekehityksen uudet tulkinnat, aiheuttanevat väestön keskittymisen suuriin taajamiin ja kaupunkiin. Tämä trendi merkitsee samantyyppistä "urbanisoitumista" kuin globaalisti muuallakin, tosin aivan eri mittakaavassa kuin köyhissä kehitys- tai kehittyvissä maissa. Aikaisemmin itseriittoinen pienviljelijäväestö muuttaa kaikkialla maailmassa kaupunkien slummeihin. Taloudellisen toiminnan keskittyminen ja rahatalouden irtaantuminen puhtaasti tuotannollisista yhteyksistä on vauhdittanut myös yhdyskuntien keskittymistä ja koon kasvua. Tulevaisuudentutkimuksen näkökulmasta kylien elinvoimaisuuteen voi tulla tueksi joitain nousevia ilmiöitä, esimerkiksi sellaiset toistaiseksi heikkoina signaaleina näkyvät (lukumäärällisesti pieninä) elämäntyyli-alueet asuinpaikan suhteen kuten hidas elämä (slow life), vapaaehtoinen kulutuksen vähentäminen (downshifting), luomuviljely ja kulutus, lähitalous, käden taitojen arvostus saattavat vahvistaa kylien asukas pohjaa ja siten niiden taloutta. Ks. esim. Rykwert 2000 ja Launis 2006.				

2.6 Lähiö

Käsite ja siihen viittaava termi	Ruotsinkielinen termi	Englanninkielinen termi	Ranskankielinen termi	Espanjankielinen termi
Lähiö	förort	neighbourhood unit, neighbourhood	unité (f) de voisinage, banlieue (f)	suburbio (m)

Käsitteen kuvaus

Lähiö-termin otti käyttöön Otto-livari Meurman (J.G. Granön eri merkityksellinen alkuperäistermi tarkoitti lähiympäristöä). Muissa kielissä, kuten ranskassa ja espanjassa lähiöstä käytetään samaa termiä kuin esikaupungista.

Taajaman osa, jolla on oma liikekeskuksensa tärkeimpine palveluineen. Lähiö on asukasluvultaan pienenkö ja muodostaa palveluiden ja viheralueiden osalta melko itsenäisen kokonaisuuden. Suomen yleiskielessä käsite on tästä asemakaavaopillisesta määrittelystä poiketen tullut tarkoittamaan kaupunkirakenteesta erilleen rakennettua asuinalueita, jossa palveluvarustus voi olla hyvinkin niukka alueen toimiessa varsinaisen kaupungin palvelujen, työpaikkojen ja joukkoliikenteen varassa. Samoin suomalaisen lähiöön liitetään ajatus aluerakentamisesta, rationalisoinnista, standardoinnista ja elementtirakentamisesta. Näin käsitteen sisältö on muuttunut vastaamaan niitä kerrostalovaltaisia asuinalueita, jotka käytännössä ovat toteutuneet lähiöperiaatteen sovelluksina.

Koon ja asukasmäärän suhteen lähiöiden määrittely Suomessa on ollut epätarkkaa, mutta rakentamisajankohdan perusteella niiden synty voidaan rajata toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan 1950-luvulta alkaen. Näin ne liittyvät etenkin tuona aikana Suomessa nopeasti tapahtuneeseen kaupungistumiseen jolloin uusien asuinalueiden toteutustapana olivat rakennusliikkeiden ja kuntien solmimat aluerakennussopimukset. Muissa kielissä on suomen lähiötä vastaavia käsitteitä, jotka liittyvät joko suunnitteluterminologian oppihistoriaan (esim. engl. neighbourhood units) tai rinnakkaisiin yhteiskunnallisiin kehityskulkuihin. Johtuen eri maiden erilaisista olosuhteista nämä eivät kuitenkaan aina täysin vastaa toisiaan.

Lähiöiden perusajatuksen, hyvien asuntojen tuottamisen vähävaraiselle väestölle, voidaan katsoa esiintyneen eri maissa jo 1800- ja 1900-luvun taitteen työväenasuntotuotannossa. Funktionalismi arkkitehtuurin tyylisuuntana kehittyi 1920-luvulla Ranskassa (Le Corbusier) ja Saksassa (Bauhaus ja Siedlung -asuntoalueiden rakentaminen). Näissä keskeinen kysymys oli riittävän edullisten asuntojen suunnittelu vähävaraisille.

Suomessa suurin osa vuoden 1960 jälkeen keskustojen ulkopuolelle rakennetuista asuntoalueista voidaan määrittellä lähiöiksi. Lähiöitä rakennettiin eniten vuodesta 1965 vuoteen 1974 suuren maaltamuuton aikaan. Kuitenkin edelleen rakennetaan alueita, joita voidaan pitää lähiöinä, kuten Helsingin Vuosaari, Turun Skanssi tai Tampereen ja Lempäälän rajalle suunniteltu Vuores. Suomen suurimpiin ja tunnetuimpiin lähiöihin lasketaan yleensä monet Itä-Helsingin kaupunginosat, Vantaan Koivukylä, Tampereen Hervanta, Turun Varissuo sekä Runosmäki, Oulun Rajakylä, Kuopion Petonen.

Ruotsissa ryhdyttiin heti toisen maailmansodan jälkeen kehittämään ratkaisua maan vaikeaan asuntopulaan. Teollisuuden laajeneminen, elintason kohoaminen ja alkava työperäinen maahanmuutto loivat paineita. Ruotsissa rakennettiin ABC-kaupungeiksi kutsuttuja lähiöitä 1950-luvulta lähtien. Näihin oli tarkoitus rakentaa asukkaille asunnot, työpaikat ja palvelut yhdellä kertaa samalle alueelle. Ne eivät kuitenkaan kyenneet vastaamaan yhä pahenevaan asuntopulaan, joten vuodesta 1964 ryhdyttiin rakentamaan massiivisia betonilähiöitä eri puolille Ruotsia Miljoonaohjelman puitteissa. Sen tarkoituksena oli

tuottaa miljoona uutta asuntoa kymmenen vuoden aikana. Tunnetuimpia näistä ovat muun muassa Tensta ja Rinkeby Tukholman lähellä.

(Ks. esim. Meurmann 1947)

Kuva 5. Lähiöelämää konserttia kuunnellen Käpylässä (kuva: Aleksis Neuvonen).

2.7 Maaseutu

Käsite ja siihen viittaava termi	Ruotsinkielinen termi	Englanninkielinen termi	Ranskankielinen termi	Espanjankielinen termi
Maaseutu	land/landet, land-sort, landsbygd	rural district, countryside	milieu rural (m), campagne (f)	campo (m)
Käsitteen kuvaus Maaseutu on aluetta, joka ei ole kaupunkia eikä asumaton erämaata. Maaseudun tyypillinen asutusryhmä on kylä, vaikkakin monet maaseutualueet ovat tasaisesti haja-asuttuja. Maaseutu voidaan jakaa kolmeen tyyppiin: kaupunkien läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja syrjäiseen maaseutuun (Jusitalo 1994, 21). Maaseudun ja kaupungin rajaa ei ole kattavasti määritelty, vaan puhe maaseudusta viittaa eri maissa, eri aikoina ja eri yhteiskunnallisen keskustelun piireissä erilaisiin asioihin. Kansainvälisestä ja jopa eurooppalaisesta näkökulmasta koko Suomi voidaan mieltää maaseudeksi (ibid. 11)! Historiallisesti ensimmäiset maaseudun määritelmät laskevat maaseudeksi alueen, joka ei ole kaupunkia. Näin esimerkiksi antiikin Kreikassa polis oli yhtäältä koko valtio ja toisaalta sen kaupunkimainen keskus. Tälle vastakäsitteenä oli khora eli maaseutu, kirjaimellisesti taustalla oleva (vrt. kuoro), takamaa. Tämä "maaseutu = ei-kaupunki" on edelleen yksinkertaisin käytetty määritelmä, mutta yksinkertaisuudessaan jättää monia näkökulmia huomioimatta ja perustuu kaupungin määrittelyyn. Väestötiheyteen tai -tihentymisiin perustuva määritelmä on varsin yleinen maaseutua tilastoitaessa. Esim. Tilastokeskus määrittelee Suomen kuntien maaseutumaisuuden niiden asukasluvun ja taajamaasteen mukaan: "Maaseutumaisia kuntia ovat kunnat, joiden väestöstä alle 60 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 15 000, sekä kunnat, joiden väestöstä vähintään 60 %, mutta alle 90 %, asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 4 000." Huomattavaa on, että tällainen määritelmä perustuu ko. maan tilanteeseen. Suomalaisen maaseudun asukastiheys on kerta-luokaltaan kymmenen asukasta neliökilometrillä, alankomaisen sata ja bangladeshilaisen tuhat. Suomen maaseutupolitiikassa maaseutua on jaoteltu eri vahuuksia ja kehitysnäkymiä omaaviin maaseututyyppeihin: kaupunkien läheinen maaseutu (eli maaseutu-kaupunki-vuorovaikutusalue), ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu. Näiden lisäksi osa kuntia on kaupunkimaisia. Vuonna 2006 päivitettyssä maaseudun kolmijaon kriteeristöissä on kymmenkunta eri muuttujaa, kuten asuttujen neliökilometriruutujen osuus, alkutuotannon osuus elinkeinoista, nettomuutto ja huoltosuhde. Maa- ja metsätalousministeriön Manner-Suomen maaseutuohjelmaan liittyy ko. aluejaon määrittelevä kartta. Ks. esim. Heinonen 2006, 45–47.				

2.8 Megakaupunki

Käsite ja siihen viittaava termi	Ruotsinkielinen termi	Englanninkielinen termi	Ranskankielinen termi	Espanjankielinen termi
Mega- kaupunki	megastad	megacity	mega-cité (m)	megaciudad (f)

Käsitteen kuvaus

Megakaupunki on suurkaupunki, jossa on yli 10 miljoonaa asukasta. Joidenkin määritelmien mukaan megakaupungin väestötiheys täytyy olla vähintään 2000 asukasta neliökilometrillä. Megakaupunki voi tarkoittaa metropolialuetta tai useampaa toisiinsa sulautunutta metropolialuetta. Vuonna 2011 maailmassa oli määritelmästä riippuen 21–27 megakaupunkia; vuonna 1950 megakaupunkeja oli kaksi, New York ja Tokio. (Smith 2011.)

Ks. myös esim. Mumford 1949, 263–269.

Kuva 6. Megakaupungissa on useita kaupunkisaarekkeita kuten moderni Pudong. Shanghai, China.

2.9 Metropoli

Käsite ja siihen viit- taava termi	Ruotsinkieli- nen termi	Englannin- kielinen termi	Ranskankieli- nen termi	Espanjankieli- nen termi
Metropoli	metropol	metropolis	métropol	metrópoli (f)
Käsitteen kuvaus Metropoli tarkoittaa alueellisesti merkittävää suurkaupunkia tai kaupunkialuetta. Alle miljoonan asuk- kaan kaupunkeja tai kaupunkialueita kutsutaan harvoin metropoleiksi. Metropoli juontuu kreikan sa- nasta "metropolis", joka tarkoittaa "emokaupunkia". Metropoli on tärkeä valtiollinen tai alueellinen taloudellinen, kulttuurinen ja poliittinen keskus. Metropolin käsitteeseen kuuluu oleellisesti kaupungin ja sen lähialueiden väliset yhteydet, joista muodostuu metropolialue. Metropolialue tarkoittaa aluetta, jonne metropolin välitön taloudellinen ja sosiaalinen vaikutus ulottuu. Alueeseen kuuluu itse suur- kaupunki, sen esikaupungit ja niiden lähialueet. Urbanisaatiossa vahvistuva ja varsin uusi ilmiö viime vuosikymmenen puolelta on ollut juuri megapoliksi- en ja metropolien kasvu. On esitetty, että metropolit saavat tulevaisuudessa jopa itsenäistä hallinnol- lista ja taloudellista roolia. Suomessa metropolialueen kokonaisvaltaiseen kehittämiseen liittyvä kes- kustelu on parhaillaan vasta käynnistynyt. Metropolien osittain hallitsemattomaan kasvuun liittyy myös keskustojen sosiaalinen "onttoutuminen" ja slummien muodostuminen reuna-alueille entisen keskiluokkaisen profiloitumisen tilalle (Lontoo, New York). Metropolit eivät siten ole hierarkkisia, toimintojen tiivistymiä kohden keskustaa, vaan keskustaa ympäröi usein keskiluokkainen "reikäleipäkaupunki". Slummiutumisen äärimuotoina muo- dostuu hökkelikyliä (shanty towns), joita löytyy niin Etelä-Amerikasta (Rio de Janeiro, Sao Paolo, Me- xico City), Aasiasta (Mumbai) kuin Afrikasta (Johannesburg). http://www.britannica.com/EBchecked/topic/378865/metropolitan-area http://en.wikipedia.org/wiki/Metropolis				

2.10 Metsäkaupunki

Käsite ja siihen viittaava termi	Ruotsinkielinen termi	Englanninkielinen termi	Ranskankielinen termi	Espanjankielinen termi
Metsäkaupunki				
Käsitteen kuvaus Metsäkaupungilla viitataan suomalaisen lähiörakentamisen alkupuolen (1950-luvun) lähiöihin ja myös myöhemmän nk. kompaktikaupungin vastakohtaan (Norvasuo 2010). Metsäkaupunkia on käsitellyt Mikko Kirmola (1972) liseniaattityössään ”Metsäkaupungin synty: funktionalismin kaupunkisuunnittelun aatehistoria”. Mikkolalle metsäkaupunki tarkoitti funktionalismin kaupunkisuunnittelun aatehistoriallisia juuria. Toisaalta metsäkaupunki viittasi metaforisesti sodanjälkeisiin ja myös sitä varhaisempiin suomalaisen asuntorakentamisen ratkaisuihin. (Norvasuo 2010.) Yksi suomalaisen lähiön piirteistä on, että se muistuttaa puutarhakaupunkia väljyydessä ja vihreydessä. Tässä suhteessa metsäkaupunki tulee lähelle Pasi Mäenpään (2008) käsitettä <i>avara urbanismi</i>. Mäenpään mukaan suomalaiselle kaupungille tyypillinen väljyys ja luonnonläheisyys eivät ole antiurbanismia, vaan suomalaisen kaupungin ja urbanismin ominaispiirre. Metsäkaupungin käsitettä lähellä on myös suksiurbanismin idea. Sen on esittänyt Matti K. Mäkinen esimerkkinä asuin ympäristöstä, jossa taajama-alueella voidaan päästä suoraan yhteyteen luonnon kanssa luontoliikunnan muodossa – tässä tapauksessa kotiovelta suksiladulle. Sinänsä metsä on erinomaisen kiintoisa käsite ihmisten luonto- ja kulttuurisuhteiden puntarointiin (Fernández-Armesto 2000, 138–144). Tietyllä aikakaudella metsä nähtiin antiurbanisena ja metsää raivattiin maanviljelyksen ja rakennusten tieltä. Toisaalta metsä ja puut ovat sekä muodoiltaan että materiaaliltaan toimineet kautta aikojen arkkitehdeille inspiraation lähteinä (esim. Gaudi).				
Kuva 7. Tulevaisuuden metsäkaupungissa luonto voi olla vahvasti läsnä. Aarnimetsää Itä-Helsingissä.				

2.11 Puutarhakaupunki

Käsite ja siihen viit- taava termi	Ruotsinkieli- nen termi	Englannin- kielinen termi	Ranskankieli- nen termi	Espanjankieli- nen
Puutarha- kaupunki	trädgårdsstad	garden city	cité-jardin (f)	ciudad-jardino (f)
Käsitteen kuvaus Puutarhakaupunki-ideologia on eräs kaupunki- ja aluesuunnittelun näkökulmista. Puutarhakaupungit pyrkivät yhdistämään kaupungin ja maaseudun parhaat puolet. Niissä kaupunkien syke, yksilöllisyys monimuotoisuus, virikkeellisyys ja rakennettu kulttuuriympäristö yhdistyy maaseudun rauhaan, puhtauteen, lähiyhteisöihin ja luonnonymp�rist�on. (Hall 2002, 88–96.) Kasvillisuutta, puistoja ja puutarhoja on joka puolella. Luonto on monimuotoista ja sekä hoidettua että rehevän luonnontilaista. Asukasluku sijoittuu 25000–40000 välille, ja kaupungin pinta-ala on noin 10 km². Asukkaita on monipuolisesti eri sosiaali- ja ammattiryhmistä. Rakennukset ovat erillisi- tai yhteen rakennettuja, 1–3 -kerroksisia pientaloja. Talojen pihalla on oma puutarha sekä erillinen työskentelytila. Julkisia tiloja on paljon ja ne ovat laadukkaita ja hyvin ylläpidettyjä. Työpaikat sijaitsevat alueella. Alueella on vireä, sykkivä keskusta, jossa on runsaasti julkista tilaa, erilaisia palveluja ja liiketoimintaa. Rataverkko kytkee puutarhakaupungin toisiin puutarhakaupunkeihin tai keskuksiin, ja asema sijaitsee keskustassa. Liikenteessä suositaan jalankulkua ja pyöräilyä. (Konow 2006; Saloranta & Rouhinen 2008) Puutarhakaupunki-ideologian kehitti brittiläinen Ebenezer Howard 1800-luvun lopussa. Howard (1902) määritteli puutarhakaupungille edellisten lisäksi seuraavia periaatteita: • maa-alueen julkinen omistus, osuuskunnat • paikallinen itsehallinto • ruuan tuotantoa varten maatalousvy�hyke kaupungin ympärillä • yksittäisistä puutarhakaupungeista muodostuva metropolimainen verkosto • vireä ja monipuolinen pienyritt�jyyskulttuuri • laadukkaat paikalliset julkiset palvelut Puutarhakaupungin idea symboloi erässä mielessä myös ihannekaupungin mallia. Aikojen saatossa on löytynyt hyviä perusmuotoja yhdyskunnille ja ihanneymp�rist�j�, jotka usein kuitenkin ovat olleet vain yhteiskunnallisen eliitin saavutettavissa ja utopioita. Puutarhakaupunki on hyvä ja toimiva esimerkki tästä periaatteesta, mutta vailla elitististä eksklusiivisuutta. Suomessakin vanhassa Tapiolassa näkyy nykyisen rakentamisen lomassa hyvät modernin ympäristöä huomioonottavan rakentamisen perusteet. Ihannekaupungit ja kaupunkiutopiat ovat tärkeitä ajatusmalleja, samoin kuin humanin pienimuotoisen sosiaalisesti elävän ja elämisen edellytykset tarjoavan rakentamistavan esimerkit. Niitä kyllä löytyy, vaikkakin liian vähän ja monotonisen tai massiivisen arkirakentamisen katveessa. Kaupungistumisen megatrendiss� puutarhakaupungistumisen trendi on vanha, mutta ehkä nouseva suuntaus. Se saa vahvistusta toisaalta l�hitalouden, kaupunkiviljelyn, uuspaikallisuuden, hitaan elämän, LOHAS-elämäntyylin (lifestyle of health and sustainability), energiaomavaraisuuden ja ekoestetiikan ilmiöiden vahvistumisesta ja kysynnästä. Tulevaisuudentutkimuksessa tulevaisuudet jaetaan mahdollisiin, todennäköisiin ja toivottaviin. Puutarhakaupunki edustaa toivottua (tai ei-toivottua) tulevaisuutta, sillä se on ennen kaikkea tiettyihin arvoihin perustuva ihannekaupungin malli.				

Ks. Howard 1902; Heinonen & Ruotsalainen 2011.

Fig. 2. Ebenezer Howard, *Garden-City No. 2*, 1902, in *Garden Cities of To-morrow*.

Kuva 8. Puutarhakaupungin isä Howard kehitti toimivan kaupunkimallin. Letchworth.

2.12 Reunakaupunki

Käsite ja siihen viittaava termi	Ruotsinkielinen termi	Englanninkielinen termi	Ranskankielinen termi	Espanjankielinen termi
Reunakaupunki		edge city		las afueras de la ciudad

Käsitteen kuvaus

Reunakaupungilla tarkoitetaan aiemmin ei-kaupunkimaista tilaa, johon on syntynyt runsaasti työpaikkoja, ostospaikkoja, palveluita ja asuntoja. Reunakaupunki ei ole perinteistä esikaupunkimaista asuin- aluetta, vaan ennen kaikkea työpaikkakeskus. Reunakaupungit sisältävät kaikki kaupunkimaiset toiminnot, ja ne myös kilpailevat keskenään ja kaupunkikeskustojen kanssa. (Ratvio 2005, 10)

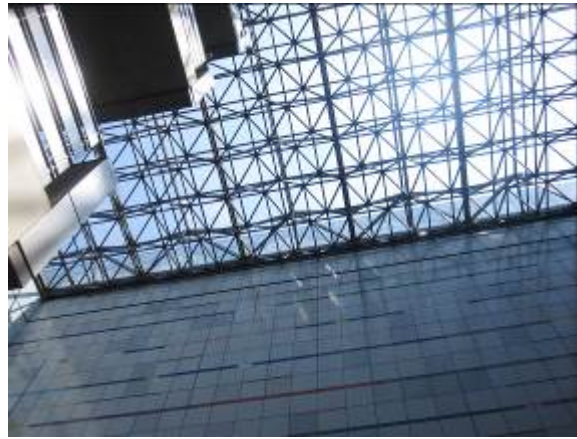
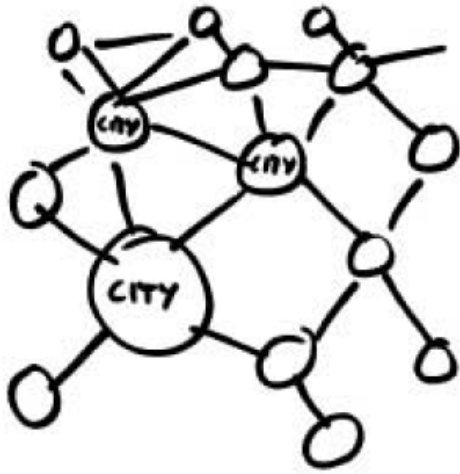
Reunakaupungit ovat osa ”jälkiesikaupungillista” yhdyskuntakehitystä, jossa esikaupungit kaupungistuvat. Reunakaupungit edustavat kehityksen keskittävää ulottuvuutta: niissä eri toiminnot on keskitetty samalle, kaupunkikeskustan ulkopuoliselle alueelle. Kehityksen hajauttavaa ulottuvuutta edustavat toiminnallisesti erikoistuneet keskuskeskukset – asuinalueet, ostoskeskukset, yrityspuistot jne. – jotka ovat yhteydessä pikemmin toisiinsa kuin kaupunkikeskustaan. (Ibid.)

Kuva 9. Kiinan Piilaaksoksi kutsutussa Zhangjiangin high-tech tiede- ja yrityspuistossa Shanghain reunalla on 100 000 työntekijää.

2.13 Verkostokaupunki

Käsite ja siihen viit- taava termi	Ruotsinkieli- nen termi	Englannin- kielinen termi	Ranskankieli- nen termi	Espanjankieli- nen termi
Verkosto- kaupunki	nätverkstad	network city	cité-réseau (f)	ciudad (m) reticu- lar
Käsitteen kuvaus Verkostokaupungilla tarkoitetaan kaupunkirakennetta, jolla ei ole varsinaista keskusta ja joka ei ole hierarkkisesti johdettu. Verkostokaupunki on joustava rakenne, jossa toiminnot sijoittuvat jatkuvasti uudelleen uusien tarpeiden mukaan. Verkostokaupungissa huomio ei ole tietyissä paikoissa ja tietyissä toimijoissa, vaan paikkojen ja toimijoiden välissä vuorovaikutuksessa ja yhteyksissä. (Alppi & Ylä-Anttila 2007, 11–12.) Kaupunkien sisäisen rakenteen lisäksi verkostokaupungin käsite viittaa kaupunkien välisiin suhteisiin. Kaupungit muodostavat globaalin verkoston, jossa siin�k�n keskeisiä eivät ole yksittäiset kaupungit vaan kaupunkien väliset yhteydet ja suhteet. (Castells 2000, 33–36.) Informaatio- ja viestintäteknologiat muodostavat verkostokaupunkien perusinfrastruktuurin. Verkostokaupunkia voikin jäsentää myös siten, että ICT-teknologiat ja internet muodostavat fyysisen kaupungin ”p�alle” tai lomaan uuden kaupunkimaisen tilan, er�nlaisen ”virtuaalikaupungin”. Tulevaisuudessa kaupungit voidaan jopa rakentaa ensin verkossa muodostuneiden yhteisöjen pohjalle (Srinivasan 2013). Vaikka verkostokaupungin käsite vie ajatukset uuteen kommunikaatioteknologiaan, verkostokaupunki itse asiassa ilmentää vanhoja historiallisia kaupunkeja. Modernistiset, kaupunkisuunnittelun tuloksena syntyneet kaupungit ovat Christopher Alexanderin (1965) mukaan ”keinotekoisia” kaupunkeja, kun taas esimodernit kaupungit, ovat ”luonnollisia”, spontaanisti vuosien myötä rakentuneita. ”Keinotekoiset” kaupungit on rakennettu puumallin mukaisiksi, hierarkkiseksi kokonaisuuksiksi, jossa on vain kahdensuuntaisia yhteyksiä: ylh�alt� alas ja alhaalta ylös. Kaupungin ”okset” ovat irrallaan toisistaan ja rajautuneita omiin kapeisiin funktioihinsa. ”Luonnolliset” kaupungit taas muistuttavat Alexanderin mukaan s�leikk��, jossa myös haarojen välillä on keskinäisiä yhteyksiä. ”Luonnolliset” kaupungit ovat �rimm�isen monimutkaisia rakenteita, ja juuri tähän monimutkaisuuteen perustuu niiden elinvoima. Gibsonin (2011) esittämä totaalisiiirtym� verkkoihin tuskin tulee tapahtumaan, varsinkin kun jälki-teollinen ihminen pyrkii usein kohti kouriintuntuvaa ja konkreettista ja haluaa vaikuttaa elämän välttämättömien elementtien hallintaan (ruoka, vesi, ilma ja luonto). Näin syntyy luultavasti omalaatuisia heimoyhdyskuntia erilaisten elämänmuotojen ympärille (ks. Ekoseutumallit-hankkeen raportit). Verkottunut virtuaaliheimostuminen voi antaa maaseudulle ja haja-asutusalueille aivan uutta ilmettä ja uudenlaisia yhdyskuntien organisoitumisen malleja. Sveitsiläinen yhdyskuntasuunnittelun professori ja monitieteellisen verkostokaupunkik�sitteen (Netzstadt-analyysin) kehittäjä Franz Oswald on hahmotellut idean soveltamista Sipoon kaavoitukseen. Kaupunki ympäristöineen n�hd�n hänen analyysiss�n kolmiulotteisena, verkstorakenteen sisältävänä ja kokonaisvaltaisena systeeminä. Systeemi koostuu noodeista eli kaupunkirakenteen keskittymien v�liss�st� yhteyksistä sekä linkeistä, joissa kohtaavat ihmiset, tavarat ja informaatio. Sipoolle hän on hahmotellut erityisesti monipuolisten l�hiruokakonseptien toteutusta ja mahdollisimman monien työpaikkoja tarjoamista korkeasti koulutetuille.				

Kuva 10. Verkostokaupungin malli Lahden (2004) mukaan.

2.14 Välikaupunki

Käsite ja siihen viittaava termi	Ruotsinkielinen termi	Englanninkielinen termi	Ranskan-kielinen termi	Espanjankielinen termi
Välikaupunki	mellanstad	zwischenstadt	zwischenstadt	

Käsitteen kuvaus

Välikaupunki (Sievertsin esittämä saksankielinen uudiskäsite *zwischenstadt*) on yleiskäsite alueille, jotka jäävät kaupunkikeskustojen ja maaseudun väliin, mutta jotka eivät ole myöskään perinteisiä esikaupunkialueita. Välikaupunkikäsite kuvaa yleistä kaupunkirakenteen hajautumista. (Sieverts 2006.)

Välikaupungin käsite kytkeytyy verkostoyhteiskuntakehitykseen: se kuvaa kaupunkirakenteen ja sen hierarkian hajoamista, selkeän keskuksen häviämistä, kaupungin muuttumista moninapaiseksi ja kompleksisesti verkottuneeksi. Välikaupunki muotoilee uutta kaupunkimaisuutta, uutta urbaniteettia, jolle on ominaista kaupungin ja maaseudun näkeminen jatkumona vastakohtaisuuden sijaan sekä yksilöllistyvät ja liikkuvat elämäntavat. (Pakarinen 2007.)

Metaforanäkökulmasta välikaupungissa on kyse paikkojen uudelleen merkityksellistämistä, niiden haltuun ottamisesta uusilla tavoilla. Ennen kaikkea metaforisena käsitteenä (ibid.) välikaupunki ei tarkoita pelkästään kaupunkikeskustan, perinteisten esikaupunkien ja maaseudun väliin jääviä alueita, vaan sillä voidaan viitata esimerkiksi kaupungin sisällä oleviin ”välialueisiin”, kuten joutomaihin. Konkreettiset välialueet ovat myös kulttuurisia välialueita. Ne ovat totunnaisista määritelmistä vapaita ja mahdollistavat kaupungin uudenlaisen määrittelyn ja käsitteellistämisen.

Tulevaisuudentutkimuksen näkökulmasta välikaupunki voi olla väline kyseenalaistamiseen, uudelleen ajatteluun – paikkojen, tilojen käytön, muotojen, tarkoitusten ja merkityksellisyyden suhteen. Välikaupunki voi tarjota alustaa myös tee-se-itse -ilmiön (DIY = do it yourself) toteuttamiselle, jolloin kaupunkilaiset itse voivat nousta aktiiviseksi paikkojen käytön määrittäjiksi.

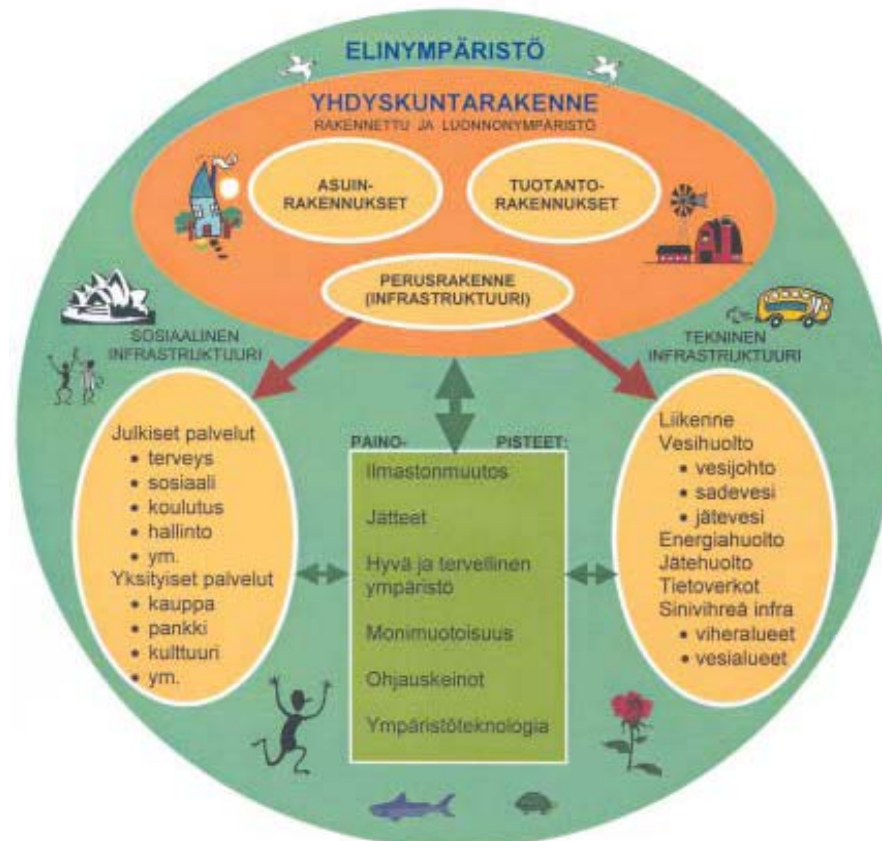
Kuva 11. Zwischenstadt-käsite avaa kaupungin uusille määritelmille.

2.15 Yhdyskunta

Käsite ja siihen viittava termi	Ruotsinkielinen termi	Englanninkielinen termi	Ranskankielinen termi	Espanjankielinen termi
Yhdyskunta	samhälle, samfund	community, human settlement, urban area	communauté (f), habitat	comunidad (f)

Käsitteen kuvaus

(Ihmisten muodostama) yhteisö. Yhteiskunta muodostuu useista yhdyskunnista. Yhdyskunnalla on rakenne, joka muodostuu rakennetusta ympäristöstä ja luonnonympäristöstä. Karkeasti jaoteltuna rakennettu ympäristö voidaan jakaa asuinrakennuksiin, tuotantorakennuksiin ja fyysiseen perusrakenteeseen eli infrastruktuuriin. Perusrakenne jakautuu sosiaaliseen ja tekniseen infrastruktuuriin. Sosiaalinen infrastruktuuri kattaa julkiset palvelut (terveys, sosiaalityö, koulutus, hallinto ym.) ja yksityiset palvelut (kauppa, pankki, kulttuuri ym.), tekniseen infrastruktuuriin kuuluvat vesihuolto (vesijohto, sadevesi, jätevesi), energiahuolto, jätehuolto, tietoverkot ja sinivihreä infrastruktuuri (rakennetut viher- ja vesialueet). Luonnon infrastruktuuria on koko muu elinympäristö. (Ks. Heinonen & al. 2002.)

Kuva 12. Yhdyskunta strukturoi elinympäristön.

2. 16 Älykäs kaupunki

Käsite ja siihen viittaava termi	Ruotsinkielinen termi	Englanninkielinen termi	Ranskankielinen termi	Espanjankielinen termi
Älykäs kaupunki	intelligent stad	Smart City, Intelligent City	cit�e intelligente	ciudad inteligente (f)
Käsitteen kuvaus Älykkäässä kaupungissa tieto- ja viestintäteknologia on osa kaupunginperusinfrastruktuuria ja ICT-teknologiaa sovelletaan kaupungin kaikissa toiminnoissa; erityisesti sitä käytetään toimintojen ja infrastruktuurin tehostamiseen. Tehokkuuden lisäksi älyteknologialla pyritään lisäämään kaupungin ekologisuutta, viihtyisyyttä ja virikkeellisyyttä. Älykäs kaupunki voidaan jakaa kuuteen lohkoon, joissa ICT-teknologiaa sovelletaan: talouteen, liikumiseen, ympäristöön, asukkaisiin, asumiseen ja hallintoon. Kaupunki voidaan määritellä ”älykkääksi”, jos 1) ICT:llä on tärkeä rooli kaikissa kuudessa lohkossa ja 2) jos investoinnit inhimilliseen ja sosiaaliseen pääomaan sekä ICT-infrastruktuuriin tukevat kestävästä taloudellista kehitystä sekä lisäävät elämänlaatua. http://www.smart-cities.eu/download/smart_cities_final_report.pdf Kaupungit tehostavat infrastruktuuriaan ICT:n avulla erityisesti lisäämällä nettiin kytkettyjä sensoreita ympäri kaupunkia. Sensorit voivat havaita ja mitata esimerkiksi teiden kuntoa, ruuhkia, ilmanlaatua ja rakennusten energiankulutusta sekä välittää tiedot asukkaille ja hallinnolle. Sensorit voivat säädellä katujen valaistusta, puistojen kastelua ja vaikka varoittaa kulman takaa tulevasta pyöräilijästä. Älyteknologiat ja niihin perustuvat palvelut muuttavat kaupunkien sosiaalista rakennetta ja ihmisten kommunikaatiota. Paikallinen ja suora demokratia voivat saada niistä uusia välineitä. Ne voivat helpottaa kaupunkilaisten omaehtoista organisoitumista. Ihmiset voivat löytää itsensä kaltaiset entistä helpommin. Älykkäät kaupungit voivat lisätä kaupunkien sosiaalista ja intellektuaalista pääomaa, jos tiedot ja ajatukset liikkuvat yhä nopeammin ja tehokkaammin. Älykäs kaupunki on tietoyhteiskunnan ilmentymä, joka koostuu digitalisaation avulla toteutetuista ja toisiinsa verkottuneista älykkäistä rakennuksista, älykkästä liikenteestä, älykkäistä ajoneuvoista ja älykkäistä materiaaleista. Esineiden internetin myötä (Internet of Things) ihmisten, rakenteiden ja esineiden välinen vuorovaikutus yleistyy älykkään kaupungin fyysisten, sosiaalisten ja digitaalisten toimintojen kudelmaksi. Intelligent city korostaa kollektiivista älykkyyttä, innovaatiojärjestelmää ja yhteistyötiloja. Smart city painottaa upotettuja järjestelmiä ja vuorovaikutteista viestintää. Sisarkäsite on digikaupunki, mutta se ei kuitenkaan ole synonyymi älykkäälle kaupungille. Kaikki älykkäät kaupungit ovat digitaalisia, mutta kaikki digikaupungit eivät ole älykkäitä. Digikaupunki rakentuu digitaalisten palvelujen ympärille, älykäs kaupunki puolestaan perustuu ongelmanratkaisukykyyn ja innovatiivisuuteen digitaalisten palvelujen luomisessa ja käytössä. Älykkääseen kaupunkiin voidaan viitata myös termillä virtuaalikaupunki, jolla tarkoitetaan kaupunkien virtuaalista rekonstruktioita virtuaalisuutta hyödyntäen. Virtuaalikaupunki on nostanut myös maantieteeseen kokonaan uuden osaluheen – virtuaalimaantieteen (Heinonen & Niskanen 2000). Älykkääseen kaupunkiin saatetaan viitata myös nimityksillä telekaupunki, informaatiokaupunki, wired city, tai kyberkaupunki. Älykaupunkikehityksessä tulevaisuudentutkimuksen näkökulmasta ilmenee vahvasti urbanisaatioon kietoutuva digitalisaation megatrendi. ICT-teknologian nopea kehittyminen, kommunikoinnin, asiointin sekä kanssakäymisen verkottuminen on tuonut muutoksia ihmisten arkiseen toimintaympäris-				

töön. Virtuaalinen toinen todellisuus, mediamaailman kaikenkattavuus muuttaa elämäntapoja. Median tuoma "lisätty" todellisuus vaikuttaa kansalaisten ajankäyttöön, voidaan siirtyä myös ajoittain "toisiin todelluuksiin" joihin voi siirtyä virtuaalisesti ja immerstiivisesti kokonaisvaltaisesti eläytyen (Second Life ym.) Yhteiskunnan ja henkilökohtaisen käyttökulttuurin digitalisoituminen vie vähitellen kohti "ubiikkielämää". Ihminen on digitaalisen vuorovaikutuksen piirissä ja ohjauksessa sekä tietoliikenteen verkostojen virroissa halusi sitä tai ei. (Lauhis 2006; Heinonen & Ruotsalainen 2012).

Kuva 13. Etelä-Koreassa Soulissa kaupunkikuvassa yhdistyy vanha ja uusi, verevä ja virtuaalinen.

LÄHTEET

- Alexander, Christopher (1966) *A City is not a Tree*. Design, London: Council of Industrial Design, N. 206, 1966.
http://www.abc.polimi.it/fileadmin/docenti/TEPAC/2012/FONTANA/A_City_is_not_a_Tree.pdf
- Alppi, Samuli & Ylä-Anttila, Kimmo (2007) Verkostourbanismi. *Yhdyskuntasuunnittelu*, vol.45:2
- Castells, Manuel (2000) *The Information City, the New Economy, and the Network Society*. Teoksessa "People, Cities and the New Information Economy. Materials from an International Conference in Helsinki 14–15 December 2000". Palmenia-kustannus, Helsinki.
- Fernandéz-Armesto, Felipe (2000). *Civilizations*. London, 636 p.
- Gibson, William (2011). *Life in the Meta City*. *Scientific American* 9/2011.
- Hall, Peter (2002) *Cities of Tomorrow*. Blackwell Publishing, Padstow, Cornwall.
- Heinonen, Sirkka (2013). Neo-Growth in Future Post-Carbon Cities. *Journal of Futures Studies*. September 2013, 18(1): 13–40.
- Heinonen, Sirkka (2006) Ekotehokkaan maaseudun ja kaupunkiseudun kokeilumalleja. Teoriaa ja käytännön innovaatioita. Ekoseutumallit -hankkeen raportti 1. VTT, Espoo.
- Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2013) Kuviteltu kaupunki. Elävä esikaupunki -hankkeen 3. tulevaisuusklänikka "Solutions" 24.9.2013. Tutu e-julkaisuja 7/2013. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto.
- Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2012) Transformaatioiden ubiikkiyhteiskunta. *Futura* 3/2012, 72–89.
- Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2012) Ihmisten kaupunki 2030. Elävä esikaupunki -hankkeen 2. tulevaisuusklänikka "Opportunity" 16.4.2012. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Tutu e-julkaisuja 7/2012. http://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/e-tutu/Documents/eTutu_2012-7.pdf
- Heinonen, S., Kurki, S., Laurén, L-M. & Ruotsalainen, J. (2011) Elämykselliseen yhteisöllisyyteen. Elävä esikaupunki -hankkeen tulevaisuusklänikka "Perspective" 27.10.2011
http://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/etutu/Documents/eTutu_2011_12.pdf
- Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2011) Puutarhakaupunki monipaikkaisen merkitysyhteiskunnan luovana ympäristönä. *Futura* 4/2011, 38–47.
- Heinonen, Sirkka & Halonen, Minna (2007) Ekotehokkaan maaseudun ja kaupunkiseudun kokeilumalleja. Teoriaa ja käytännön innovaatioita. Ekoseutumallit -hankkeen raportti 2. VTT, Espoo.
- Heinonen, Sirkka, Kasanen, Pirkko & Walls, Mari (2002) Ekotehokas yhteiskunta. Ympäristöklänin kolmannen ohjelmakauden esiselvitysraportti. Suomen ympäristö -julkaisu 598. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Heinonen, Sirkka & Niskanen, Saija (2000). Tietoyhteiskunnassa tarvitaan virtuaalimaantiedettä. *Futura*. Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki 1 9 (2000): 1, s. 34–47.
- Howard, Ebenezer (1902) *Garden Cities of Tomorrow*. London: S. Sonnenschein & Co., Ltd.
<http://tinyurl.com/cyrk95m>
- Mikkola, Kirmo (1972). Metsäkaupungin synty: funktionalismin kaupunkisuunnittelun aatehistoria. Lissensiaattityö. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun laitos, Arkkitehtuurihistorian laitos (julkaisematon käsikirjoitus).
- Konow, Ossian von (2006) Luotaisiinko parempi ja kestävämpi Suomi 2050? Apuna eteläisen Suomen ratarenkaat ja aidot puutarhakaupungit nykyisten suurten kaupunkien välissä sekä viisas maapolitiikka. <http://www.kaupunkitutkimuksenpaivat.net/2006/s6t3.shtml>

- Lahti, Pekka (2004). Traditional and new models explaining urban and regional form and changes. Case Helsinki. Teoksessa: Borsdorf, A. & Zembri, P. (ed.) (2004). Structures. European Cities. Insights on Outskirts. Cost Action C10. METL/PUCA.
- Launis, Tapani (2007). Tila, aika ja virtuaalisuus. Arkkitehtuurin uudet käsitteet, työvälineet ja esittämistavat, esimerkkinä rakennetun ympäristön digitaalinen mallintamiskoe. Tampereen teknillinen yliopisto. Julkaisuja 611. Tampere.
- Mason, Antony (2013). Dream Cities. Inspirational Urban Escapes. London, 192 p.
- Meurmann, Otto I. (1947) Asemakaavaoppi. Otava, Helsinki.
- Mumford, Lewis (1949) Kaupunkikulttuuri. WSOY, Porvoo
- Mäenpää, Pasi (2008). Avara urbanismi. Yritys ymmärtää suomalainen kaupunki toisin.
http://urba.fi/sites/default/files/pdf-artikkelit/YTKB9503_Maenpaa.pdf
- Norvasuo, Markku (2010) Kirmo Mikkolan Metsäkaupungin syntyä lukemassa.
http://www.urba.fi/sites/default/files/pdf-artikkelit/YTKB9906_Norvasuo_1.pdf
- Rapoport, Amos (1967) House, Form and Culture. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Ratvio, Rami (2005) Elämää metropolin reunoilla – Sundsberg ja Landbo hajautuvassa kaupunkirakenteessa. Helsingin yliopisto, Maantieteen laitos.
<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/mat/maant/pg/ratvio/elamaame.pdf>
- Roseland, Mark (1997) "Dimensions of the Eco-city". Cities 14 (4): 197–202.
- Rykwert, Joseph (2000) The Seduction of Place. The City in the Twenty-First Century. Pantheon Books, New York.
- Saloranta, Pauli & Rouhinen, Sauli (2008) Malmista aito puutarhakaupunki.
http://kaupunginosat.net/malmi/index.php?option=com_content&task=view&id=1062&Itemid=405
- Sieverts, Thomas (2006) Neither City Nor Countryside.
<http://www.goethe.de/kue/arc/dos/dos/sls/zup/en1488502.htm>
- Smith, Laurence C. (2011). The World in 2050. Four Forces Shaping Civilization's Northern Future. Penguin Group, New York. 322 p.
- Srinivasan, Balaji (2013). Software is Reorganizing the World. Wired,
<http://www.wired.com/opinion/2013/11/software-is-reorganizing-the-world-and-cloud-formations-could-lead-to-physical-nations/>
- Uusitalo, Eero (1994). Maaseutupolitiikan keinot. Elinkeinojen edistäminen maaseudun kehittäjäyhetyksissä. Jyväskylä.

AIKAISEMPIA TUTU e-JULKAISUJA

- 6/2013 Kuhmonen, Tuomas – Ahokas, Ira & Ruotsalainen, Juho: Hankinnat osana kuntien elinvoiman johtamista.
- 5/2013 Tuominen, Visa – Pasanen, Tytti – Keskipäli, Ilkka – Lakkala, Hanna – Akgün, Orkide – Luukkanen, Jyrki – Kaivo-oja, Jari & Panula-Ontto, Juha: Energy, Environment and Livelihoods in the Lao PDR. Results from a 2011 Household Survey.
- 4/2013 Heikkilä, Katariina & Kirveennummi, Anna: Tulevaisuuskuvia luontokokemusten hyödyntämisestä – luonnosta hyvinvointia, palveluja ja liiketoimintaa.
- 3/2013 Käkönen, Mira – Karhunmaa, Kamilla – Bruun, Otto – Kaisti, Hanna – Tuominen, Visa – Thuon, Try & Luukkanen, Jyrki: Climate Mitigation in the Least Carbon Emitting Countries. Dilemmas of Co-benefits in Cambodia and Laos.
- 2/2013 Kinnunen, Miia: Tampereen ympäristön tulevaisuus 2050. Skenaarioraportti.
- 1/2013 Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho: Energy Futures 2030. Toward the Neo-Growth Paradigm of the Sixth-Wave Era.
- 10/2012 Wilenius, Markku & Kurki, Sofi: Surfing the Sixth Wave. Exploring the Next 40 Years of Global Change.
- 9/2012 Khanthapath, Bouasavanh – Lakkala, Hanna & Luukkanen, Jyrki: Interlinkages between Energy, Environmental Changes and Livelihoods in Laotian Households. Findings from 14 Focus Group Discussions.
- 8/2012 Luukkanen, Jyrki – Kouphokham, Khamso – Panula-Ontto, Juha – Kaivo-oja, Jari – Korkeakoski, Mika – Vehmas, Jarmo – Tuominen, Visa – Jusi, Sari – Pasanen, Tytti & Lakkala, Hanna: Future Energy Demand in Laos. Scenario Alternatives for Development.
- 7/2012 Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho: Ihmisten kaupunki 2030. Elävä esikaupunki -hankkeen 2. tulevaisuusklänikka ”Opportunity” 16.4.2012.
- 6/2012 Joki, Laura: Suomen henkilöautoliikenteen tulevaisuus. Skenaarioita vuoteen 2030.
- 5/2012 Vehmas, Jarmo – Luukkanen, Jyrki – Kaivo-oja, Jari – Panula-Ontto, Juha & Allievi, Francesca: Key Trends of Climate Change in the ASEAN Countries. The IPAT Decomposition Analysis 1980–2005.

Tutu e-julkaisuja 7/2013

Sirkka Heinonen ja Juho Ruotsalainen

KUVITELTU KAUPUNKI

Elävä esikaupunki -hankkeen 3. Tulevaisuusklänikka ”Solutions” 24.9.2013

ISBN 978-952-249-265-4

ISSN 1797-132